

Näppäilykuva sai siivet

– Kamerapuhelin valokuvan merkityksien muuttajana

Helsingin Yliopisto
Soveltavan kasvatustieteen laitos
Luokanopettajan koulutus

Pro Gradu –tutkielma
Juha Pesonen
10.1.2005

Ohjaajat: Matti Meri, Mirja Talib

HELSINGIN YLIOPISTO - HELSINGFORS UNIVERSITET - UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta - Fakultet – Faculty Käyttäytymistieteellinen tiedekunta	Laitos - Institution – Department Soveltavan kasvatustieteen laitos	
Tekijä - Författare – Author Juha Antero Pesonen		
Työn nimi - Arbetets titel Näppäilykuva sai siivet — Kamerapuhelin valokuvan merkityksien muuttajana		
Title Snapshot got wings – mobile camera phones chancing the meaning of photographs		
Oppiaine - Läroämne – Subject Kasvatustiede		
Työn laji - Arbetets art - Level Pro Gradu -tutkielma	Aika - Datum - Month and year Joulukuu 2004	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 77 + 2 liitesivua
Tiivistelmä - Referat – Abstract <p>Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, miten valokuvauksen siirtyminen perinteisistä filmi- ja digitaalikameroista henkilökohtaisiin mobiililaitteisiin muuttaa erityisesti kuvien sosiaalisia merkityksiä. Tutkimus tehtiin osana Futurice Oy:n yhdessä Helsinki Institute of Technologyn kanssa toteuttamaa <i>MobShare</i>-tutkimushanketta.</p> <p>Tutkielman kirjallisuusosassa esitellään perinteisten ja digitaalisten valokuvien ja -kuvauksen merkityksiä, inhimillisen viestimisen motiiveja ja inhimillistä digitaalista vuorovaikutusta. Työn kirjallisuusosassa perehdytään myös aikaisempaan tutkimustietoon kamerapuhelimien käytöstä ja esitellään keskeisiä teknisiä käsitteitä.</p> <p>Empiirinen aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla, joiden yhteydessä tutustuttiin myös haastateltavien kamerapuhelinkuviin. Haastatellut kamerapuhelimen käyttäjät olivat 18-32 –vuotiaita. Kamerapuhelimen käyttöön eniten vaikuttavia tekijöitä ovat kuvauksen maksuttomuus ja se, että matkapuhelimeen liitettynä kamera on aina käsillä. Kuvia otetaan paljon ja arkisiakin asioita dokumentoidaan erityisesti omaan käyttöön.</p> <p>Tällä hetkellä kamerapuhelinkuva on eräänlainen kertakäyttötuote. Kuvilla ei koeta juurikaan olevan pitkäaikaista arvoa. Ilmiö saattaa selittyä tämänhetkisten kamerapuhelinkuvien teknisesti heikolla laadulla.. On hyvin todennäköistä, että teknisesti nopeasti kehittyvät kamerapuhelimet tulevat lähivuosina syrjäyttämään digikompaktikamerat käytetyimpänä kameratyypinä. Samalla valokuvaus muuttuu aikaisempaa henkilökohtaisemmaksi. Yksilöllisyys, statuksen ja identiteetin korostaminen jaettujen valokuvien avulla ovat tutkimuksen mukaan valokuvauksen tulevaisuudelle leimallisia nimittäjiä.</p> <p>Kamerapuhelimien käyttömahdollisuuksia koulutyön apuna tulisi selvittää. Kamerapuhelinkuvia voitaisiin käyttää mm. apuna arvioinnissa ja oppilaan metakognitiivisten taitojen kehittymisen tukena. Koulumaailmassa kamerapuhelimet on tähän asti nähty lähinnä uhkana. Uusien henkilökohtaistenkin viestintä- ja medialaitteiden käyttötaito on kuitenkin osa kasvavan sukupolven sosiaalisia taitoja. Kasvatus on osa koulutyötä, rakentavan tapakulttuurin omaksumista tulee tukea myös digitaalisen vuorovaikutuksen osalta.</p>		
Avainsanat – Nyckelord - Keywords Kamerapuhelimet, valokuvaus, identiteetti, Camera phones, photography, identity		

Esipuhe

Pro Gradu –tutkielmani aihealue kokoaa harvinaisella tavalla yhteen paljon kiinnostuksenkohteistani. Soveltavan kasvatustieteen opinnot, välillä työksikin asti kantanut kiinnostus valokuviiin ja valokuvaukseen, ja nykyisen leipätyöni graafikkona mobiilialalla toimivassa yrityksessä. Opintoni, työni ja harrastukseni kohtasivat toisensa tutkilemani ongelmanasettelun polttopisteessä. Perehtyminen mobiilin valokuvan sosiaalisiin merkityksiin osoittautuikin työn edetessä aiheena innostavaksi. Samalla tutkielma palautti minut, digimedia-alalle karanneen kasvatustieteiden ylioppilaan, ihmistieteellisten kysymysten pariin.

Kaikkein suurin kiitos tutkielmani valmistumisesta kuuluu loistavalle joukolle työni etenemistä tukeneita ohjaajia, tutkimushankkeen jäseniä, ystäviä ja läheisiä, jotka tavalla tai toisella edesauttoivat työni etenemistä. Erityiset kiitokset haluan osoittaa tutkielmaani ohjanneille Matti Merelle ja Mirja Talibille, tutkimushankkeessa mukana olleille taitaville ja innostaville tutkijatovereille Mikko Viikarille ja Risto Sarvakselle sekä projektin johtajana työnantajani Futurice Oy:n puolelta toimineelle Hanno Nevanlinnalle. Kiitos Karille, Evalle, Ilonalle ja Annalle oikoluku-avusta ja kannustuksesta. Kiitokset myös kaikille haastatelluille kamerapuhelimen käyttäjille.

Helsingissä 10.12.2004

Juha Pesonen

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	Error! Bookmark not defined.
Abstract	Error! Bookmark not defined.
Esipuhe	3
Sisällysluettelo	4
1 Johdanto	7
1.1 Ongelmakenttä	7
1.2 Miksi työ on tehty?	9
2 Teorettinen tausta	11
2.1 Valokuva	11
2.1.1 Valokuvien perinteisistä käyttötarkoituksista ja merkityksistä	12
2.2 Digitaalisuus on jo muuttanut valokuvausta	14
2.3 Valokuvien näyttämisen ja jakamisen ulottuvuuksista	15
2.3.1 Lähettäminen (sending)	16
2.3.2 Arkistointi (archiving)	17
2.3.3 Kuvien näyttäminen läsnä ollen (Co-present sharing)	18
2.3.4 Kuvien katsominen samanaikaisesti eri paikoissa (Remote Sharing)	18
2.4 Kamerapuhelin	19
2.4.1 Matkapuhelin on korostuneen henkilökohtainen viestimisväline	19
2.4.2 Kamerapuhelimen erityisomaisuudet matkapuhelimenä	20
2.4.3 Kamerapuhelinkuvia voi jakaa monella tavalla	20
2.4.4 Kamerapuhelimien tulevaisuudennäkymistä	22
2.5 Kamerapuhelin on inhimillisen viestinnän väline	23
2.5.1 Digitaalisesta vuorovaikutuksesta	26
2.6 Mobiilista valokuvasta	27
2.6.1 Mobiilin valokuva — henkilökohtaista kuvallista uutisointia	27

2.6.2	Tutkimus mobiilista valokuvasta lasten vapaa-ajan kommunikaatiovälineenä.....	27
2.7	Esko Kurvisen tapaustutkimus mobiilista visuaalisesta viestimisestä	29
2.7.1	Tekniset käsitteet	30
3	Tutkimusongelmat	32
3.1	Alustavat tutkimusongelmat	32
3.2	Lopulliset tutkimusongelmat	33
4	Hypoteesit	35
4.1	Hetken tallentaminen	35
4.2	Kamerapuhelinkuvan elinkaari.....	35
4.3	Lähipiiri kuvien ottamisen ja jakamisen kohteena säilyy	36
4.4	Ketju kuvan ottamisesta kuvan jakamiseen saattaa usein katketa	37
5	Menetelmän kuvaus	38
5.1	Tutkimustyön aikataulusta	38
5.1.1	Alkuvaiheet — aiheen ja ongelmakentän määrittelyä.....	39
5.1.2	Haastatteluista.....	39
5.2	Tutkimuksen luotettavuus	41
5.2.1	Aineiston riittävyys.....	42
5.2.2	Motivaatio luotettavuuden kasvattajana.....	43
5.2.3	Litteroinnista.....	43
6	Tulokset.....	44
6.1	Spontaania ja innovatiivista valokuvausta	44
6.1.1	Spontaania arjen dokumentointia.....	44
6.1.2	Suuri osa kamerapuhelimella otetuista kuvista otettiin omaan käyttöön.	45
6.1.3	Mobiili valokuva identiteetin ja statuksen korostamisen välineenä.....	46
6.1.4	Innovatiivisia käyttötapoja.....	46
6.2	Kamerapuhelinkuvien jakaminen	47
6.2.1	Kamerapuhelinkuvien näyttäminen läsnä ollen	47
6.2.2	Kamerapuhelinkuvien lähettäminen	48

6.2.3	Kamerapuhelinkuvien arkistointi.....	55
6.2.4	Kuvien siirtäminen talteen verkkosivuille	56
6.2.5	Vaikeuksia kuvien lähettämässä ja jakamisessa.....	57
6.3	Keille kuvia näytettiin ja jaettiin?	59
6.4	Kamerapuhelinkuvien elinkaari.....	59
7	Pohdintaa	61
7.1	Kuvaviestin kommunikaation välineenä.....	61
7.2	Vaihtuuko valokuvan rooli muistojen vahvistajasta nykyhetken vahvistajaksi?	63
7.3	Perhevalokuvauksesta yksilökeskeiseen valokuvaukseen	65
7.3.1	Kuvien jakamisen uudet tavat.....	66
7.4	Täytyykö valokuvan olla käsin kosketeltava?	66
7.5	Kamerapuhelimet ja koulumaailma.....	67
7.5.1	Onko kamerapuhelin uhka kouluuyhteisössä?	67
7.5.2	Kamerapuhelimen mahdollisuudet opetuskäytössä	68
8	Loppusanat	70
	Lähteet	71
8.1	Kirjallisuus	71
8.2	Verkkolähteet.....	73
9	Liitteet	74

1 Johdanto

1.1 Ongelmakenttä

Visuaalisuus on menneinä vuosina korostunut arkipäivän viestinnässä yhä voimakkaammin. Uusimpina tulokkaina kuvallisen viestinnän kenttään ovat ilmestyneet digitaalikamerat ja muutama vuosi sitten markkinoille ilmestyneet kamerapuhelimet, eli kamerakännykät.

Yksityinen valokuvaus, erityisesti niin sanottu näppäilykuvaus, on perustunut tarpeeseen säilyttää muistoja, elää tapahtumia uudelleen ja jakaa kokemuksia toisten kanssa. Digikameran kuvauskulttuuriin, ja valokuvaan ilmiönä, tuomaa muutosta on jo tutkittu. Kun valokuvien kehityksen kustannukset eivät enää rajoita kuvaamista, kuvien määrä on huomattavasti kasvanut, mikä on johtanut yksittäisen kuvien arvon laskemiseen. Kuvia on entistä enemmän ja niiden jakaminen, hallinnointi ja arkistointi on uuden tekniikan myötä ainakin periaatteessa aikaisempaa helpompaa. Käytännössä näin ei tosin aina ole.

Matkapuhelimeen asennettuna kamera on muodostanut kokonaan uuden laitteen; kameralla varustetun verkkoon liitetyn mobiilin tietokoneen. Kamerapuhelimessa yhdistyy käyttäjille jo tuttuja ilmiöitä ja tottumuksia: Valokuva sille aikojen saatossa kehittyneine merkityksineen, langaton tiedonsiirto ja sosiaalinen vuorovaikutus mobiilissa digitaalisessa muodossaan.

Kokonaisuus on uusi, ja kamerapuhelimen luoman käyttömahdollisuudet ja -tilanteet siten uusia. Kamerapuhelimen etuja on mahdollisuus katsoa otettua kuvaa heti, jakaa tai lähettää se välittömästi muille. Kamerapuhelimen myötä valokuvaamisen on mahdollista muuttua aikaisempaa sosiaalisemmaksi tapahtumaksi, jossa mobiilia kuvaa käytetään aktiivisesti kontakteissa ystävä- ja kaveriporukkaan. Keskeinen kamerapuhelimen tehokkuutta sosiaalisen kommunikaation välineenä tehostava tekijä on, että kamera on istutettu henkilökohtaiseen viestimisvälineeseen; matkapuhelimeen. Kamerapuhelin, eli kamerakännykkä, kulkee alati käyttäjänsä mukana ollen käsillä ja käyttövalmiina jatkuvasti.

On oletettavaa, että kamerapuhelin on se kameratyyppi, jota tulevaisuudessa eniten käytetään. Kun kamerapuhelimien kuvanlaatu paranee, voisi kännykkäkameran kuvitella haastavan tosissaan pienet digikompaktikamerat yleisimmin käytettynä kameratyyppinä. Kamerapuhelin on verkkoon liitetty mobiili henkilökohtainen tietokone, mikä tekee siitä dynaamisen ja nimen omaan valokuvien sosiaaliseen käyttöön — kuvalliseen viestintään ja kuvien jakamiseen — oivallisen laitteen. Kamerakännykästä on tulossa merkittävä digitaalisen vuorovaikutuksen tekijä.

Tällä hetkellä mobiilia kuvaa vaivaa kuitenkin monet tekijät, jotka tekevät viestimäisen mobiilin kuvan tulevaisuuden hahmottelun tarkastelemalla tämän hetken tilannetta ongelmalliseksi.

Kamerapuhelimien kuvanlaatu on tällä hetkellä vielä heikko ja käyttäjän mahdollisuudet vaikuttaa kuvan tekniseen toteutukseen ovat vähäiset. Kamerapuhelimia ja muita värinäytöllisiä valokuvia on vielä vähän. Vaikka käyttäjällä itsellään on kamerapuhelin, ei suurimmalla osalla hänen ystävistään useinkaan ole sellaista matkapuhelinta, johon kamerapuhelinkuvan voisi vastaanottaa. Ja vaikka kuvan saisikin vastaanotettua, on kuvan katsominen puhelimen pieneltä ja matalaresoluutioiselta näytöltä hankalaa.

On myös huomattava, että kamerapuhelimien uutuudenviehätys vaikuttaa kamerapuhelimien käyttöön tällä hetkellä huomattavasti. Mobiili valokuva ei ole vielä arkipäivää. Mobiilin valokuvan tulevaa kehitystä voi peilata tekstiviesteihin, joiden käyttötavat ovat arkipäiväistymisen myötä tasaantuneet. Samalla lähetettyjen viestien määrä on jatkuvasti noussut.

Kamerapuhelinta on markkinoitu laitteena, joka ennen kaikkea mahdollistaa kuvaviestien lähettämisen. Käyttäjille kuvaviestiä on pyritty markkinoimaan tekstiviestin jatkeena, tekstiviestinä, johon on lisätty kuva. Valokuviin ja kuvien näyttämiseen tai jakamiseen liittyy kuitenkin pitkälinen tapakulttuuri, eikä mobiilin valokuvan käyttö tule rajoittumaan viestinä lähetettäviin kuviin. Kamerapuhelinkulttuurin tulevaisuutta onkin mielekästä lähteä hahmottelemaan ajatuksella, että lähtökohtana olisikin laadukas kamera, johon lisätään tiedonsiirto-ominaisuudet.

Tutkielmassani pyrin valaisemaan mobiilin kuvan tulevaisuutta perehtymällä aikaisempaan tutkimustietoon valokuvien merkityksistä tavallisille ihmisille. Aikaisempi tutkimustieto painottuu perinteisten valokuvien kenttään, mutta myös digikameroiden ja kamerapuhelimien valokuvan merkityksiin tuomista muutoksista on jonkin verran aikaisempaa tutkimustietoa. Tuoretta tietoa mobiilin kuvan käyttötavoista hankin oman tutkielmani empiirisessä osassa haastatteleamalla kymmentä kamerapuhelimen käyttäjää heidän omista käyttötottumuksistaan ja -tavoistaan.

Kamerapuhelinkuvien tulevaisuuden hahmottelu tutkimalla niiden tämän hetkistä käyttöä ei olisi mielekästä. Koska valokuvaus ilmiönä on tällä hetkellä hajautunut perinteiseen filmikuvaukseen, digikamerakuvaukseen ja kamerapuhelinkuvaukseen. Siksi päätin perehtyä haastateltavieni tottumuksiin myös digi- ja filmikamerakuvien osalta.

1.2 Miksi työ on tehty?

Tutkimukseni tarkoitus on hankkia näkemystä siitä, miten mobiili valokuva vaikuttaa valokuvaus-ilmion merkityksiin, miten kamerapuhelimia käytetään ja millainen sosiaalisia vuorovaikutuksen ulottuvuuksia mobiililla valokuvalla on.

Pro Gradu –tutkielmani on tehty osana laajempaa mobiilien kuvien jakamista kartoittavaa *MobShare*-tutkimushanketta. Allekirjoittaneen lisäksi mukana hankkeessa olivat mobiilien valokuvien jakamisesta diplomityötään Teknilliseen Korkeakouluun tehnyt Mikko Viikari, Hankkeen projektipäällikkönä työnantajani Futurice Oy puolelta toiminut Hanno Nevanlinna ja tutkija Risto Sarvas Helsinki Institute of Information Technology – HIIT:istä.

Kvalitatiivisen tutkielmani empiirisen aineiston keräsin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla, joiden tuloksia käytettiin Mikko Viikarin diplomityönsä osana toteuttaman *MobShare*-sovelluksen kehittämisessä.

Haastattelujeni tuloksia hyödynnettiin myös artikkelissa *MobShare: Controlled and Immediate Sharing of Mobile Images* (Sarvas, R, Viikari, M. Pesonen, J, Nevanlinna, H. 2004), joka *MobShare*-projektin yhteydessä työstettiin lähetettäväksi ACM Multimedia 2004 konferenssiin.

Artikkelin läpimenosta ei tutkielmani varsinaisen työstämisen aikoihin ollut tietoa. Odotus palkittiin heinäkuussa 2004, jolloin tieto julkaisun hyväksymisestä kansainvälisesti merkittävään konferenssiin – tiukan 17% seulan läpi – saapui palkiten ryhmän keväällä näkemän vaivan.

2 Teorettinen tausta

Kuten tutkelmani johdanto-osuudessa totesin, yhdistyy kamerapuhelimessa ja mobiilissa valokuvassa laajempaan käsitteenä monia aiemmin tuttuja ilmiötä: valokuva, inhimillinen viestiminen erilaisine tarpeineen, sähköinen vuorovaikutus ja tekniikka, joka uuden välineen ja ilmiön taustalla on. Tutkielmani teorettinen osa myötäilee edellä mainittuja teemoja valaisten kokonaiskuvaa ongelmakentästä, mobiiliin valokuvaan keskeisesti vaikuttavista ilmiöistä.

2.1 Valokuva

”Haihtuvien peilikuvien vangitseminen levyille ei ole vain mahdottomuus, — senhän ovat jo monet saksalaiset tutkimukset osoittaneet —, vaan jo ajatuskin sellaisen yrittämisestä lähentelee jumalanpilkkaa. Jumala on luonut ihmisen omaksi kuvaksensa, eikä mikään ihmisen tekemä kone voi kiinnittää Jumalan kuvaa! On rikos ikuisia totuuksia vastaan ruveta sellaista pahalaisen keksintöä esittämään, kuten nyt muuan ranskalainen on tehnyt. Jo nyt voimme sanoa, että tämä Daguette, joka moisesta ennenkuulumattomasta itseään kiittelee, on oikea narrien narri, kuten jokainen saksalainen, joka tähän keksintöön uskoo, on oikea aasien aasi.”

Kuten Sarasteen (1980, 36) esiin nostamasta saksalaisessa sanomalehdessä Leipziger Anzeigerissa ilmeisesti 1830-luvulla julkaistusta lehtikirjoituksesta voi nähdä, on valokuvassa voimaa, jopa jonkinlaista mystiikkaa, joka valokuvan keksimisen aikoihin saatettiin kokea uhkaavana. Joissain kulttuureissa valokuvan yhä katsotaan varastavan kuvattavan henkilön sielun, mikä osaltaan kertoo valokuvan tunteita herättävästä tehosta.

Valokuvan 1830-luvulla nostattama tunnekuuhu on helppo ymmärtää. Työskentelin itse joitakin vuosia sitten laboranttina pienessä valokuvausliikkeessä ja muistan kokeneeni valokuvan syntymiseen liittyneen, automatisoidun valokuvan kehitysprosessin teknisyydestä huolimatta, usein jotain taianomaista. Valokuva on kiehtova luonnon tekemä maalaus, vangittu kuvajainen menneestä todellisuudesta. Ei siis ihme, että pieneen valolta suojattuun koteloon vangitun menneen hetken muuttuminen taas näkyväksi kuvajaiseksi on kiehtonut ihmisiä koko historiansa ajan. Ilmiönä valokuva on yhä hyvin voimakas, vaikkei valokuva teknisenä innovaationa enää herätäkään pelon sekaista tunnekuuhunaa – elämme erilaisia kuvallisia medioita pursuavassa maailmassa nähden päivittäin satoja, ellei tuhansia, valokuvia.

2.1.1 Valokuvien perinteisistä käyttötarkoituksista ja merkityksistä

Valokuva on ilmiö ja väline, jonka käyttötarkoitukset ja merkitykset ovat muotoutuneet rinnakkain yhteiskunnallisen ja teknisen kehityksen kanssa. Valokuvaan ja valokuvaamiseen liittyy aikojen saatossa muotoutunut tapakulttuuri, jonka keskeisten ilmiöiden ymmärtäminen on olennaista myös oman tutkielmani ongelmakentän käsittelyn kannalta.

Valokuvauksen kohteet avaavat luontevasti ikkunan valokuvauksen merkityksien ymmärtämiseen. Koskinen ym. (2000, 22) esittelee Ulkuniemen (1998, 157 – 174) näkemystä valokuvauksen perinteisesti yleisimmistä aiheista.

- perhe- ja siirtymäriitit (häät, hautajaiset jne.)
- lapsuuskodit ja ensimmäiset omat asunnot
- sosiaalisen statuksen symbolit (kesäasunnot, veneet, yritykset jne.)
- luonto useamminkin kuin yrbaani ympäristö; puut, eläimet, vesi, kukat
- lemmikit (erityisesti lapset kuvaavat paljon lemmikkejä)
- loma- ja turistikuvat
- kuvat hotellien ikkunoista, maisemista, sukulaisista, erilaisista retkistä, paikallisesta elämästä, rantaelämästä, paikallisista asukkaista ja ryhmällisistä tapahtumista (Ulkuniemi 1998, 157–174.)

Valokuvien aiheet ja itse fyysiset kuvat ovat ilmiön konkreettinen ja näkyvä pinta, jonka heijastamia sosiaalisia merkityksiä Susan Sontag kirjassaan *Valokuvauksesta* on ansiokkaasti nostanut esille.

Valokuvilla todistellaan tapahtunutta. Lähes mikä tahansa tapahtuma tuntuu muuttuvan todemmaksi, kun se todennetaan valokuvaamalla. Sontag (1984, 15) kirjoittaa valokuvien suovan ihmiselle mahdollisuuden hallita mielikuvituksissaan epätodellista menneisyyttä. Valokuvat auttavat hallitsemaan näin tilaa, jossa olo tunnetaan turvattomaksi (Sontag 1984, 15). Valokuvien käyttäminen tapahtuneen todisteluun kiteytyy hyvin esimerkiksi lomamatkojen kuvaamisessa. Sontag (1984, 15) jatkaa mm. valokuvia käytettävän kiistattomina todistuksina

tehdystä matkasta, toteutuneista suunnitelmista ja siitä, että matkalla oli ollut hauskaa. Valokuvat toimivat todisteina kulutuksesta, joka on tapahtunut perheen, ystävien tai naapureiden näkemättä. Huvimatkalta lähteminen ilman kameraa tuntuisi lähes luonnottomalta. (Sontag 1984, 15.) Koskinen, Kurvinen ja Lehtonen (2000, 24) toteavat Sontagin näkemystä tukien, että valokuvat on nähty välineenä perhe-elämän ja kulloinkin läsnäolleen yhteisön muisteleamiseen perhekeskeisessä valossa. Kuvien avulla muisteleminen, joka jo itsessään on usein ryhmällinen tapahtuma, on omiaan tuomaan myös esille tarinoita, jotka lisäävät pienen yhteisön yhteenkuuluvuuden tunnetta (Koskinen ym. 2002, 24.)

Valokuvilla korostetaan sosiaalisia suhteita. Kuten Koskinen ym. totesivat, perheen ja ympäröivän sosiaalisen piirin korostaminen on valokuvaukselle hyvin tyypillistä. Sontag on todennut (1984, 14) perheen ja muiden ihmisryhmien saavutusten ikuistamisen olevan valokuvauksen vanhimpia ilmenemismuotoja. Kamera on osa perhe-elämää. Jokainen perhe rakentaa valokuvien avulla muotokuvakertomuksen itsestään — erillisen kuva-arkiston, joka on todistus perheen yhteenkuuluvuudesta. Valokuvaa pidetään käytännössä yhtä tärkeänä kuin papin aamenta, omien pienten lastensa kuvaamatta jättämistä pidetään osoituksena vanhempien välinpitämättömyydestä samoin kuin ylioppilaskuvasta kieltäytymistä osoituksena nuoren kapinahengestä. (Sontag 1984, 14.) Valokuvaus on siis noussut perheriittinä itseisarvoiseen asemaan. Sontag (1984, 14 – 15) toteaaakin valokuvauksesta tulleen perheriitin juuri silloin, kun perheinstituutio teollistuneissa maissa Euroopassa ja Yhdysvalloissa alkoi natisemaan liitoksissaan. Kun ydinperhe alkoi irrota laajemmasta perheyhteisöstä, ilmestyi valokuva pelastamaan vertauskuvallisesti perhe-elämän uhatun jatkuvuuden. Perheen valokuvakansio on usein kertomus suurperheestä, ollen usein ainoa asia, joka siitä on jäänyt jäljelle. (Sontag 1984, 14 – 15)

Kuvan ottaminen on sosiaalinen tapahtuma. Koskinen ym. (2002, 25 – 26) korostaa, että kuvanottotilanne itsessään on usein sosiaalinen tapahtuma. Kuvattavien joukon on keräännyttävä yhteen ja kuvaustilanne täytyy organisoida; missä kuva otetaan, kuka istuu kenenkin vieressä ja mitä taustalla näkyy. Kuvan taustalle haetaan usein jotain tilanteesta ja paikasta kertovaa.

Kuvanottotilanteessa on aina paljon muuttujia; vaikka kyseessä olisi aivan tavallinen lomakuva kuvaustilanteesta jää osallistujille aina muistikuva. Juuri näihin hetkiin perustuu mahdollisuus

muistella ja kertoa tilanteesta myöhemmin tarinoita. Valokuva mahdollistaa menneen tilanteen kokemisen yhdessä uudelleen. Kuvattuja hetkiä voi tietenkin muistella myös ilman muistikuvaa kuvaustilanteesta, mutta tällöin kokemus ei ole yhtä kokonaisvaltainen (Koskinen ym. 2002, 25–26.) Jos kuvien katsojat ovat olleet läsnä kuvanottohetkellä, on kyse muisteleemisestä. Niiden kannalta, jotka eivät olleet mukana kuvien ottohetkellä, on kyse tarinankerronnasta.

Valokuvan käyttö ei siis selvästikään rajoitu muistojen säilyttämiseen ja tapahtumien todistamiseen, mihin valokuvaus ulkoisesti usein verhoutuu. Valokuvilla myös voimistetaan omaa identiteettiä suhteessa muihin. Valokuvauksen kohteiksi valitaan itselle omasta elämämpiiristä tärkeiksi koettuja henkilöitä, tapahtumia ja asioita. Valokuvauksen aiheista ja kohteista tehdyt tiedostetut ja tiedostamattomat tekijät näkyvät otetuissa valokuvissa — kuvat kertovat ottajastaan lähes yhtä paljon, tai enemmän, kuin itse kuvauskohteesta.

2.2 Digitaalisuus on jo muuttanut valokuvausta

Koskisen, Kurvisen ja Lehtosen (2002, 26) mukaan digitaalinen kuva muuttaa valokuvaamista monella tavalla. Kuvaamisen kustannukset muuttuvat: kuvat itsessään ovat digikameran hankkimisen jälkeen käytännössä ilmaisia, kehittämistä ei tarvita, eikä kuvista välttämättä tarvitse edes teettää, tai tulostaa itse, paperivedoksia. Digitaalinen kamera soveltuu nykyiseen kiireiseen elämänmenoon. (Koskinen, Kurvinen, Lehtonen 2002, 26.) Koskisen ym. toteamukset digitaalisten kuvien maksuttomuuden tuomasta muutoksesta näkyvät myös kamerapuhelinkuvien määrässä. Kun kuvaaminen on täysin maksutonsa, on kynnys kuvan ottamiseen kamerapuhelimella hyvin matala.

Koskinen ym. toteavat, että digitaalisia kuvia on helppo lähettää ja jakaa eteenpäin. Digitaalinen formaatti nopeuttaa valokuvaamisesta prosessina mahdollista nopean kuvallisen viestinnän. Digitaalisen kameran käyttäjä voi esimerkiksi vastata kuvan sisältäneeseen sähköpostiin käytännössä välittömästi itse ottamallaan kuvalla, mikä filmipohjaisessa valokuvauksessa on mahdotonta, vaikka käytettävissä olisi nopein mahdollinen perinteinen kuvankehitysprosessi. (Koskinen, Kurvinen, Lehtonen 2002, 26.)

Koskisen ym. toteamukseen digitaalisten kuvien jakamisen vaivattomuudesta on silti suhtauduttava hieman kriittisesti. On huomioitava, että vaikka digitaalisen kuvan jakaminen on

periaatteessa yksinkertaista ja vaivatonta, vaatii se käyttäjältä jonkin verran taitoa ja orientoituneisuutta kuvien sähköiseen jakamiseen. Laitteiden yhteensopivuus ja tilanteeseen parhaiten sopivan tiedonsiirtoväylän valitseminen ei aina ole täysin mutkatonta. Esimerkkinä voisi pitää vaikkapa digitaalisen valokuvan lähettämistä sähköpostitse: Jos kuva lähetetään alkuperäisen laatuksena, on tiedostokoko sähköpostikäyttöön käytännössä liian suuri. Tällöin kuva ei välttämättä mene perille lainkaan tai se ainakin uhkaa täyttää vastaanottajan käytettävissä olevan sähköpostilaatikon mahdollisesti rajoitetun levytilan. Siirryttäessä käyttämään mobiilia matkapuhelimeen integroitua kameraa, muuttuu kuvaaminen ja kuvien lähettäminen entistä nopeammaksi — myös käytännössä.

Edwards (Kwint, M, Breward, C, Aynsley J. 1999, 221 – 227) korostaa, että valokuvan merkitys muodostuu itse kuvasta ja valokuvasta esineenä. Kuvan materiaalisuudella on merkittävä osansa kuvan luomaan affektiiviseen vaikutukseen: Vanhaa valokuvaa katsellessaan voi tuntea materiaalin sormissaan, jopa haistaa sen. Kuvalla on ollut koko sen olemassaolon ajan suhde ihmisiin, sitä on käsitelty, kosketeltu ja siitä on huolehdittu. (Kwint ym. 1999, 221–227.)

Siirryttäessä digitaalisessa muodossa oleviin kuviin valokuvan luonne siis väistämättä muuttuu. Digitaalisessa formaatissa koneen sähköiseen muistiin tallennettu kuva ei enää olekaan esine — digitaalinen valokuva on abstrakti objekti, jota ei voi koskea, se ei vanhene eikä kannan paperikuvaan verrattavalla tavalla suhdetta omistajaansa. Digitaalinen kuva luodaan katsottaessa näkyväksi kuvajaiseksi aina uudestaan. Digitaalisessa muodossa otettu valokuva on kuitenkin mahdollista tulostaa paperille. Tosiasiassa suuri osa perinteisesti filmille kuvatuista otoksista digitoidaan kuvanvalmistamoissa negatiivilta ja valotetaan lasertekniikalla valokuvapaperille.

2.3 Valokuvien näyttämisen ja jakamisen ulottuvuuksista

Frolich, Kuchinsky, Pering, Don ja Ariss ovat tutkineet perinteisen tekniikan ja valokuvan digitaalisen formaatin tuomia vahvuuksia ja heikkouksia valokuvien jakamisessa. Hewlett Packardin rahoittama, vuonna 2002 julkaistu tutkimus rajoittuu perinteisten ja varsinaisten digikamerakuvien näyttämiseen ja jakamiseen, mutta monet havainnoista ja tuloksista antavat suuntaviivoja myös kamerapuhelinkuvien jakamisen problematiikkaan. Yhdentoista perheen

perinteisten ja digitaalisten valokuvien jakamisesta hankittuun aineistoon perustuneen tutkimuksen tuloksia Frolich ym. esittelevät artikkelissaan Requirements for Photoware.

Frolich ym. (2002, 167) käsittelevät valokuvien näyttämiseen, katsomiseen ja arkistointiin liittyviä interaktioita luomansa, seuraavassa esitellyn, nelikenttämallin mukaisesti.

	SAMANAIKAINEN	ERIAIKAINEN
SAMASSA PAIKASSA	<p>paperivalokuvat diat & projektori</p> <p>KUVIEN NÄYTTÄMINEN LÄSNÄOLLEN (CO-PRESENT SHARING)</p> <p>valokuvien kuvienkatseluohjelmat ja - laitteet</p>	<p>Shoeboxes Albumit ja kansiot</p> <p>ARKISTOINTI (ARCHIVING)</p> <p>CD-ROM PC-kuvavarasto Valokuvakansio verkossa</p>
ERI PAIKASSA	<p>Puhelin</p> <p>KUVIEN ETÄKATSOMINEN YHDESSÄ (REMOTE SHARING)</p> <p>Ohjelmallinen jakaminen (Application sharing) Instant messaging Videokonferenssit</p>	<p>Posti</p> <p>LÄHETTÄMINEN (SENDING)</p> <p>Sähköposti tai verkkosivuosioite Valokuvakansiot verkossa</p>

Taulukko 1. Valokuvaan liittyvien interaktioiden luokittelu ajan ja paikan mukaan.

2.3.1 Lähettäminen (sending)

Perinteinen fyysinen valokuva, digitaalinen valokuva tai sähköinen linkki internetissä sijaitsevaan kuvaan voidaan lähettää jollekulle. Tällöin kuvan lähettäjä ja vastaanottaja ovat tyypillisesti fyysisesti eri paikoissa.

Niin perinteisten paperikuvien kuin digitaalistenkin kuvien lähettäminen oli tutkittujen perheiden keskuudessa hyvin yleinen tapa. Perinteisiä valokuvia lähetettiin useimmiten

teettämällä filmistä tuplakuvat ja jakamalla näin saatuja kuvakopioita eteenpäin. Kuvien lähettämisestä erityisesti kaukana asuville ystäville ja perheenjäsenille oli muodostunut valokuvaukseen ruutiininomaisesti liittyvä tapa. (Frolich ym. 2002, 169)

Frolichin ym. mukaan digitaalisten kuvien jakamista koskeneisiin kysymyksiin vastattiin korostaen tekniikan suomaan kuvien helppoa kopiointia, lähettämistä ja vastaanottajien perinteisiä kuvia ajallisesti välittömämpää mahdollisuutta kokea kuvat. Kaikki tutkimukseen osallistuneet perheet kertoivat käyttävänsä jollain tasolla sähköpostia tai erilaisia verkkopohjaisia kanavia kuvien lähettämiseen. Myös kuvien vastaanottamisesta itse saatava mielihyvä tuli haastatteluissa selvästi esille. (Frolich ym. 2002, 169)

Valokuvien lähettäminen on tyypillisesti voimakkaasti sulautunut osaksi ihmissuhteita ja ystävien välistä vuorovaikutusta. Frolich toteaaakin valokuvista saadun palautteen ja kuviin liittyvän keskustelun antavan yhtä paljon iloa kuin mitä kuvien lähettäminen ja vastaanottaminen suovat. Valokuvien lähettämisen muuhun sosiaaliseen vuorovaikutukseen sulautunut luonne teki sähköpostista erilaisia verkkopohjaisia kuvien julkaisumahdollisuuksia houkuttelevamman väylän yksittäisten kuvien pienten kuvasarjojen välittämiseen.

Kuvien julkaisemista sukua ja ystäväpiiriä laajemmalle yleisölle esiintyi Frolichin tutkimuksen yhteydessä lähinnä vain tapauksissa, joissa julkaistut kuvat liittyivät harrastuksiin tai muihin laajan yleisön kannalta mielekkäisiin kiinnostuksenkohteisiin. Kuvista saatu palaute osoittautui tässäkin tapauksessa keskeiseksi innoittajaksi antaen motivaatiota uuden materiaalin laittamiseksi esille verkkoon. (Frolich ym. 2002, 170)

2.3.2 Arkistointi (archiving)

Arkistoinnilla Frolich ym. tarkoittavat kuvien arkistointia ja järjestelemistä kansioihin, jotta kuvia olisi helppo myöhemmin katsoa itse tai näyttää muille. Kuvien karsiminen ja suosikkikuvien järjesteleminen valokuva-albumeihin koettiin tutkimuksen mukaan parhaana tapana arkistoida perinteisiä valokuvia myöhempää näyttämistä varten. Valokuvien arkistointia pidettiin monimutkaisena, aikaa vievänä ja irrallisena tehtävänä, jota ei koettu tunnetasolla palkitsevaksi. (Frolich ym. 2002, 168)

Osa tutkimukseen osallistuneista henkilöistä teki kuitenkin jonkinlaista alustavaa kuvien organisointia, sillä muuten kuvat uhkaisivat pysyä täysin nimeämättöminä ja järjestelemättöminä. Viimeisimpiä kuvia laitettiin väliaikaiseen kansioon, jotta niitä olisi helpompi katsoa sukulaisten ja ystävien kanssa. Monet lupasivat itselleen järjestelvänsä kuvia ja kirjoittavansa kuvatekstejä myöhemmin, mikä kuitenkin harvoin toteutui. (Frolich, ym. 2002, 168)

2.3.3 Kuvien näyttäminen läsnä ollen (Co-present sharing)

Kuvien näyttäminen läsnä ollen osoittautui Frolichin ym. (2002, 170) mukaan kaikista kuviin liittyvistä sosiaalisista vuorovaikutustavoista kaikkein yleisimmäksi ja nautittavimmaksi. Kuvien katsominen yhdessä nähtiin tapana luoda ja kokea uudelleen aikaisemmin yhdessä eletty tilanne kuvan tapahtumassa mukana olleiden ystävien kanssa. Valokuvien esitleminen nähtiin myös tapana kertoa kokemuksista ja tapahtumista niille, jotka eivät kuvia otettaessa olleet mukana. Kuvien näyttämistilanteet sisälsivät opettamista, eri osa-alueilla tapahtuneen kehityksen korostamista, vaikutuksen tekemistä ja tiedon välittämistä (Frolich ym. 2002, 170.)

Mielenkiintoinen huomio on (Frolich ym. 2002, 170), että moni Frolichin tutkimukseen osallistuneista kuvaili digitaalisten kuvien katsomista yhdessä tietokoneen näytöltä latteaksi kokemukseksi. Tietokoneen näytöltä katsottavien kuvien todettiin olevan liian abstrakteja; kuvilta puuttui fyysisten kuvien käsinkosketeltavuus ja manipuloivuus. (Frolich ym. 2002, 170)

2.3.4 Kuvien katsominen samanaikaisesti eri paikoissa (Remote Sharing)

Monet tutkimukseen osallistuneista kertoivat, että he lähettävät ja vastaanottavat kuvia kaukana asuvien ystävien tai sukulaisten kesken. Kun kuvat ovat saapuneet perille, niitä katsotaan keskustellen ja kommentoiden samanaikaisesti puhelimitse kuvien lähettäjän kanssa. Frolich sivuuttaa tutkimusraportissaan edellä kuvatun katsomistavan nopeasti, mutta mainitsee, ettei tutkittujen perheiden keskuudessa esiintynyt pyrkimyksiä käyttää edistyneempää teknologiaa kuvien katsomiseen samanaikaisesti eri paikoissa. (Frolich ym. 2002, 170)

2.4 Kamerapuhelin

Kamerapuhelimella tarkoitetaan tutkimuksessani digitaalisella kameralla varustettua matkapuhelinta. Kamerapuhelin on teknisesti edistynyt henkilökohtainen viestimisväline, kamera, viihdyke ja statussymboli.

2.4.1 Matkapuhelin on korostuneen henkilökohtainen viestimisväline

Matkapuhelin on hyvin henkilökohtainen laite ja viestimisväline. Matkapuhelimen haltijalla on yksityinen yhteysnumerosa ja henkilökohtainen, luottamuksellista aineistoa sisältävä oma viestimislaite. Kopomaa (2000, 32–33) korostaa matkapuhelimen henkilökohtaisuutta varsin voimakkain ilmauksin. Hän toteaa matkapuhelimen säätelevän kehomme laajentumana vuorovaikutusta ja matkapuhelimen käyttäjän määrittelevän itsensä sosiaalisesti sen avulla. Mitä pienempi matkapuhelin on, sitä helpommin se kulkee mukana ja sitä vahvemmin se on osa kehoa. Kopomaa vertaa matkapuhelinta yksilön ihon laajentumaksi vaatteiden tapaan. (Kopomaa 2000, 32–33.)

Kopomaan näkemys matkapuhelimesta kehon laajentumana on raju. Ajatus puhelimesta vuorovaikutusta ja sosiaalisuutta määrittelevänä laitteena on helpompi sulattaa, kun sitä lähestyy omien kokemusten kautta. Moni meistä varmastikin tunnistaa hermostuneen tunteen oman kännykän jäätyä kotiin tai virran loputtua puhelimen akusta yllättäen kesken päivän. Matkapuhelimeen ja jatkuvaan saavutettavissa olemiseen on yleisesti totuttu.

Matkapuhelimien henkilökohtaisuus on huomattu myös laitevalmistajien ja lisäarvopalveluiden tarjoajien taholla. Aluksi puhelimen henkilökohtaisuutta korostettiin personoimalla puhelinta värikuorilla, yksilöllisillä soittoäänillä ja logoilla. Kehittyneempien puhelinmallien myötä puhelimen henkilökohtaisuutta ja käyttäjän oman tyylin mukaisuutta on voinut korostaa värillisillä taustakuvilla, mahdollisuudella vaikuttaa näytön värimaailmaan ja valikkojen näyttötapaan. Soittoäänistä on tullut moniäänisiä ja matkapuhelimiin on voitu ladata eri palveluntarjojilta kunkin käyttäjän omien tarpeiden mukaisia sovelluksia; hyötyohjelmia ja pelejä.

Puhelimen henkilökohtaisuutta korostetaan myös erilaisille käyttäjäryhmille räätälöidyillä puhelinmalleilla. Matkapuhelin voi esimerkiksi henkiä urheilullisuutta, business-henkisyyttä, urbaania nuorisomuotia, naisellisuutta tai maskuliinisuutta. Käyttäjän identiteetin ja statuksen voimistaminen näkyy niin ikään myös puhelimen markkinoinnissa vahvasti: Puhelinvalmistajien mainokset pelaavat usein enemmän mielikuvilla ja statuksella kuin esiteltävän puhelinmallin teknisillä ominaisuuksilla.

2.4.2 Kamerapuhelimen erityisomaisuudet matkapuhelimenä

Kamerapuhelimella kuvatut digitaaliset valokuvat tallentuvat laitteen muistiin, josta kuvia voi puhelimen näytön avulla katsoa ja lähettää matkapuhelinverkon kautta eteenpäin; toiseen matkapuhelimeen, sähköpostiin tai internet-pohjaisiin palveluihin. Useimmista kamerapuhelimista kuvia voi myös siirtää infrapuna- tai Bluetooth-yhteyden avulla suoraan vastaavilla yhteysominaisuuksilla varustettuun tietokoneeseen tai toiseen matkapuhelimeen.

2.4.3 Kamerapuhelinkuvia voi jakaa monella tavalla

Valokuvan ottaminen kamerapuhelimella on helppoa tapahtuen muutamalla näppäimen painalluksella. Jos kuva on tarkoitus näyttää tai jakaa jollekulle toiselle, on kamerapuhelimen käyttäjä valintatilanteessa, jossa hän joutuu valitsemaan tilanteeseen tai itselleen muuten sopivan kuvien välityskanavan. Tilanne sisältää useita eri tekijöitä, joita seuraavassa pyrin pääpiirteissään esittelemään.

Kuvien näyttäminen oman kamerapuhelimen tai tietokoneen näytöltä. Teknisesti vaivattomin tapa näyttää kamerapuhelinkuvia on otosten katsominen suoraan kuvien ottajan kamerapuhelimen näytöltä. Tilanne muistuttaa perinteisten paperille vedostettujen valokuvien paikkaan sidottua katsomistapahtumaa; kuvien kasvokkaisessa näyttämistilanteessa kuvien näyttäjän ja katsojan, tai katsojien, välinen vuorovaikutus on välitöntä ja reaaliaikaista. Kamerapuhelimen näytöltä kuvan voi katsoa välittömästi kuvan ottamisen jälkeen. Kuvia voidaan katsoa myös tietokoneen näytöltä, mikäli kuvatiedostot on aiemmin siirretty tietokoneelle. Kuvat voivat sijaita oman tietokoneen muistissa tai palvelimella, josta kuvia voi katsoa verkkopohjaisesti. Myös uusimmat televisioiden digisovittimet mahdollistavat

kamerapuhelinkuvien katsomisen television ruudulta Bluetooth-yhteyden avulla. Tällöin kuvat voidaan näyttää suurelle joukolle ihmisiä samanaikaisesti.

Kuvan lähettäminen viestinä puhelimesta toiseen. Mobiilin valokuvan voisi sanoa olevan eniten omimmillaan, kun se lähetetään MMS-viestinä suoraan toiseen värinäytölliseen puhelimeen: MMS-viestinä toiseen puhelimeen lähetetty kamerapuhelinkuva lähetetään ja vastaanotetaan mobiilisti, ajasta ja paikasta riippumatta. MMS-viesti on ikään kuin laajennettu tekstiviesti. Viestiin voi lisätä yhden tai useamman kuvan, viesti voi myös sisältää liikkuvaa kuvaa tai ääntä. Pääpaino viestissä voi olla itse kuvassa, äänitallenteessa tai viestin tekstiosassa.

Kuvan lähettäminen sähköpostiin. Valokuva voidaan lähettää vastaanottajan sähköpostiin kamerapuhelimesta MMS-viestinä tai puhelimesta olevan sähköpostisovelluksen avulla. Etuna kamerapuhelinkuvan lähettämisessä vastaanottajan sähköpostiosoitteeseen on sähköpostin käytön yleisyys: useimmilla ystävillä on todennäköisesti käytössään sähköposti, sen käyttö on totuttua ja sen vuoksi helppoa. Kuvien lähettämistä sähköpostin kautta tukee myös tietokoneen kamerapuhelinta suurempi näyttö, jolta kuvien yksityiskohdat erottuvat paremmin.

Käyttäjälle sähköposti kuvien välityskanavana on usein myös taloudellisesti edullisin vaihtoehto: Laskutus perustuu MMS-viestien tai puhelimen ja verkon välisen GPRS-liikenteen määrään. Jos puhelimesta lähetettävä, kuvat liitetiedostona sisältävä sähköpostiviesti osoitetaan kerralla usealle eri vastaanottajalle, ei kuvatiedostoja siirretä vastaanottajien määrästä huolimatta puhelimen ja verkon välillä kuin kerran. Puhelinlaskuaan voi pitää kurissa myös lähettämällä kuvat MMS-viestinä omaan sähköpostiosoitteeseensa ja lähettämällä kuvat tämän jälkeen edelleen eri vastaanottajille verkkoon liitetyn tietokoneen ja siinä toimivan sähköpostisovelluksen avulla. Jos kamerapuhelimesta ja käytettävissä olevassa tietokoneessa on yhteensopiva Bluetooth- tai infrapunayhteys, on kamerapuhelinkuvien lähettäminen käytännössä täysin maksutonta.

Sähköpostilla kamerapuhelinkuvien välitystienä on myös heikkoutensa. Viestin vastaanottamista vaivaa eräänlainen epämääräisyys. Lähettäjä ei voi kuvaa lähettäessään useinkaan tietää, milloin vastaanottaja seuraavan kerran lukee sähköpostejään. Toisin kuin MMS-viesti, sähköposti ei useinkaan sovi viestin välityskanavaksi tilanteisiin ja kuviin, joissa viestin vastaanottaminen lähes reaaliaikaisesti on keskeinen merkitys. Käytännössä sähköpostin

ongelmana on myös — kamerapuhelimen sähköpostiohjelman toimiakseen vaatimien asetusten lisäksi — se, ettei ystävien sähköpostiosoitteita useinkaan ole tallennettu puhelimen muistioon.

Kamerapuhelinkuvien siirtäminen verkkosivuille. Kamerapuhelimella otettuja kuvia voi siirtää myös verkkosivuille. Käytännössä kuvat siirretään sivuille MMS-viestinä tai puhelimesta olevan kuviensiirtosovelluksen avulla. Usein oman kamerapuhelinkuvia sisältävän sivun näkyvyyttä ulkopuolisille voi rajoittaa määrittelemällä sivu avautuvaksi vain käyttäjätunnuksilla, jotka kuviaan sivulle lähettänyt henkilö ystävilleen antaa. Käyttäjätunnuksen voi antaa samalla, kun vaikkapa sähköpostitse kutsuu ystävänsä katsomaan kuvia.

Mobile Blogit. Erilaiset kuvablogit on mielenkiintoinen kamerapuhelimien mukanaan tuoma kuvien jakamisväylä. Blogin keskeinen idea on, että eri käyttäjät voivat lähettää www-pohjaiselle sivulle omia kamerapuhelinkuviaan. Käyttäjälle luodaan blogiin oma alasivu, josta käyttäjän lähettämiä kamerapuhelinkuvia kommentteineen voi katsoa. Kuvia voivat kommentoida sivuilla vierailevat ystävät ja muut bloggaaajat, jotka saattavat katsoa ja arvioida muiden otoksia. Blogin etusivulla on useimmiten nähtävissä muutama viimeisin kyseiseen blogiin lähetetty kuva. Esimerkkeinä edellä kuvatuista mobile blogeista toimivat mm. Pholg.net (<http://www.pholg.net>) ja muistikuva.net (<http://www.muistikuva.net/>).

2.4.4 Kamerapuhelimien tulevaisuudennäkymistä

Liikenne- ja viestintäministeriön (Liikenne ja viestintäministeriö 2004) julkaiseman tiedotteen mukaan värinäytöllisten matkapuhelimien määrä oli vuoden 2003 lopulla noussut 800 000 kappaleeseen, mikä on 16% kaikista Suomessa käytössä olevista matkapuhelimista. Kamerapuhelimien määrän oli kuitenkin todettu jääneen odotuksia pienemmäksi. Kamerapuhelimien määrä oli 95 000 kpl, eli 2% kaikista matkapuhelimista (Liikenne ja viestintäministeriö 2004). Keväällä 2004 saatujen tietojen mukaan kamerapuhelimien suosio oli kuitenkin nousussa.

Mobiili valokuva näyttäisi tulleen jäädäkseen. Tutkielman kirjoittamisen aikoihin keväällä 2004 eri matkapuhelinvalmistajat toivat kilvan markkinoille kameralla varustettuja uusia matkapuhelinmallejaan. Kamerapuhelimet tulevatkin varmasti yleistymään nopeasti, ja niiden

kuvantarkkuus ja -laatu kehittyy nopeassa tahdissa. On ilmeistä, että jatkossa kamerapuhelimet lähestyvät kuvanlaadussa varsinaisia digitaalikameroita, ja toisaalta digitaalikameroiden tiedonsiirto-ominaisuudet kehittynevät jatkossa. Raja kamerapuhelimien ja digitaalikameroiden välillä alkanee siis ennen pitkää hämärtyä erityisesti taskussa kuljetettavien näppäilykameroiden osalta.

Nokian maaliskuussa 2004 yhden megapikselin kameralla varustetun matkapuhelinmallinsa esittelyn yhteydessä julkaisema lehdistötiedote (Nokia lehdistötiedote 17.3.2004) antaa hyvin kuvaa ainakin matkapuhelinvalmistajien näkemyksistä ja pyrkimyksistä mobiilin valokuvan tulevaisuuden suhteen. Nokian tiedotteessa korostetaan vuonna 2003 myydyn kamerapuhelimia enemmän kuin digitaalisia kameroita. Nokian mukaan ”kamerapuhelimesta on tulossa jokapäiväinen kuvaviestinnän väline” (Nokia lehdistötiedote 17.3.2004.)

Kiinnostavinta edellä mainitussa Nokian tiedotteessa on ehkä kuitenkin se, että matkapuhelinvalmistaja osoittaa astuvansa entistä voimakkaammin perinteisen valokuvausteollisuuden revierille. Yritys pyrkii kuitenkin myös yhteistyöhön valokuvausalan perinteisten suurten pelureiden kanssa: ”Puhelimessa olevan Kodakin kuvasovelluksen avulla kuvia voi ladata virtuaaliseen valokuva-albumiin internetissä ja jakaa muiden kanssa, ja niistä voi tilata tulosteita verkkopalvelun kautta” (Nokia lehdistötiedote 17.3.2004.)

2.5 Kamerapuhelin on inhimillisen viestinnän väline

Kamerapuhelin esineenä ja tutkimukseni kontekstina on tekninen. Lähtökohdiltaan kamerapuhelin on kuitenkin inhimillisen, ihmisten välisen, viestimisen väline. Tutkielmassani lähdenkin siitä olettamuksesta, että kamerapuhelimen ja mobiilin valokuvan käyttämisen ja käyttötapojen taustalla on erilaisia inhimillisiä tarpeita, joiden vaikutusta kamerapuhelinkuvien käyttötarkoituksiin ei voi vähätellä.

Kamerapuhelin on viestimisen väline, samoin kamerapuhelinkuva. Wiio (1993, 73) toteaa, että inhimillinen viestiminen vaatii tapahtuakseen virikkeitä. Wiion mukaan on vaikeata osoittaa, että viestimisellä olisi aina jokin tarkoitus, päämäärä tai tavoite. Toisinaan viestintä saattaa olla vain tottumus tai tapa, kuten tavanomainen tervehdysten vaihto. (Wiio 1994, 73.)

Wiiio (1994, 73 – 75) on esitellyt inhimillisen viestimisen virikkeitä seuraavasti:

- **tarvetila**, inhimilliset tarpeet
- **palaute** muualta tulleeseen ärsykkeeseen, vastaus kysymykseen jne.
- **palkkiot ja rangaistukset**, jotka voivat olla aineellisia tai henkisiä
- **odotukset**, jotka kohdistuvat meihin tai joita kohdistamme muihin
- **tavat ja tottumukset**, kuten lehden lukeminen aamuisin tai tervehdys
- **harjoittelu**, kuten lasten puheharjoittelu, opiskelu jne.
- **aistimusten saaminen** on ihmiselle tärkeätä ja tietyissä tilanteissa voidaan aistimuksia luoda, jotta aistit saisivat työtä
- **sosiaaliset toiminnot** voivat aiheuttaa viestintää. Näin tapahtuu rituaaleissa, joukon koossapitämisessä jne.

Tarvetila on viestinnän virikkeenä, kun esimerkiksi nälkäisinä kysymme, onko ruoka valmista. Inhimillisiä tarpeita on hyvin paljon ja nämä tarpeet aiheuttavat virikkeitä viestintään ravinnon pyytämisestä romaanin kirjoittamiseen saakka.

Palaute on kysymyksessä, kun meiltä kysytään jotain ja vastaamme, tai kun tv-ohjelman ärsyttäminä kirjoitamme lehden yleisönosastolle.

Odotukset ovat viestinnän virikkeenä esimerkiksi silloin, kun asiakas saapuu kauppaan ja myyjä tulee hänen luokseen: myyjä odottaa asiakkaan kertovan ostotarpeensa ja asiakas odottaa myyjän antavan tietoja tuotteesta ja hinnasta. Kun esitelmäsiijä tulee yleisön eteen, odotetaan hänen puhuvan, samoin radioesiintyjän mikrofonin ääressä.

Tavat ja tottumukset ovat hyvin yleisiä viestinnän vaikuttimia. Tervehdimme toisiamme aamuisin tai muuten tavatessamme erossaolon jälkeen. Saatamme vaihtaa kuulumisia, joihin ehkä kummallakaan ei ole paljoa mielenkiintoa.

Harjoittelu on viestinnän aiheena erityisesti lapsilla.

Aistimusten luominen on ehkä tärkeämpi viestinnän virike kuin osataan kuvitellakaan. Ellei näitä ärsykeitä tule, ihminen pyrkii itse niitä luomaan, esimerkiksi juuri viestimällä. Jos kaksi ihmistä joutuu pitkäksi aikaa yhteiseen, hiljaiseen tilaan, on luonnollista, että he alkavat keskustella.

Sosiaaliset toiminnot ovat viestinnän virikkeinä jossain määrin verrattavissa tottumuksiin ja tapoihin. Eräät sosiaaliset toiminnot edellyttävät viestintää; jumalanpalvelukset, surunvalittelut, onnittelet, juhlatilaisuudet. (Wiio 1994, 73 – 75.)

Wiion esittelemät inhimillisen viestinnän virikkeet perustuvat pitkälti kasvokkaiseen vuorovaikutukseen, mutta ovat nähtävissä myös digitaalisen vuorovaikutuksen sisällöissä ja virikkeissä. Wiion tausta julkisen viestinnän tutkijana on kuitenkin nähtävissä voimakkaana pyrkimyksenä etsiä kaikelle inhimilliselle viestimiselle rationaalisia näkyviä syitä – viestimisen on hänen katsantokannaltaan perustuttava havaittavissa oleviin pyrkimyksiin ja tarpeisiin.

Wiio kyllä toteaa, että suuri osa inhimillisestä viestimisestä perustuu tarpeisiin, joille on vaikea osoittaa näkyvää rationaalista syytä, mutta kuittaa epärationaaliseksi jäävän osuuden viestimiseen liityvillä tavoilla ja totumuksilla.

Inhimilliselle viestimiselle, jolle on vaikea löytää selkeää ulkoista tai havaittaviin tarpeisiin liittyvää virikettä, on kuitenkin löydettävissä ihmisluonnossa syvemmillä piileviä syitä. Yksilö pitää luonnostaan yhteyttä sosiaaliseen lähipiiriinsä. Viestimisellä haetaan kontaktia ympäristöön, vahvistetaan minuutta ja suhteita toisiin. Viestimällä yksilö hakee ja vahvistaa asemaansa omassa sosiaalisessa verkostossaan.

Wiion mainitsema aistimusten luominen nousee, viestimisen ohella, matkapuhelimen käytön kohdalla merkittäväksi tekijäksi. Huomattava osa kamerapuhelimen kameran käytöstä lienee puhelimen näpertämistä ajanviettotarkoituksessa; tylsän tai muuten tyhjän hetken täyttämistä jollain toiminnalla. Timo Kopomaa valaisee asiaa kirjassaan *Kännykkäyhteiskunnan* synty seuraavasti: ”Mukana helposti kuljetettavien nomadilaitteiden täytyy kuitenkin tuottaa jotain tyydytystä, sillä runsaasti näpräämistä vaativat tekstiviestit ovat saavuttaneet nuorten parissa huomattavan suosion. Jonkin esineen, kuten helminauhan, avainnippun tai tupakan, näpelöinti lienee pohjimmiltaan hyvin luontaista inhimilliselle toiminnalle. Se on tapa tuottaa

mielihyvää.” (Kopomaa 2000, 55). Kamerapuhelimen näpertämisen ja leikittelyn kuvilla joutoaikana voi hyvällä syyllä olettaa tyydyttävän samoja, edellä mainittuja, inhimillisiä tarpeita.

2.5.1 Digitaalisesta vuorovaikutuksesta

Mobiili valokuva on kiinnostava osa tietotekniikan kehittymisen myötä alkunsa saanutta digitaalisen vuorovaikutuksen kulttuuria.

Digitaalisesti vuorovaikutukseksi voidaan kutsua kaikkea kaksisuuntaista, digitaalisten laitteiden avulla tapahtuvaa vuorovaikutusta (Lahikainen & Pirittälä-Backman 1998, 290).

Lahikaisen ym. mukaan digitaalisen vuorovaikutuksen ilmestyminen arkielämään sijoittuu 1990-luvulle, jota voimakkaimmin leimaavia ilmiöitä on äärimmäisen nopea teknologinen kehitys, erityisesti tietotekniikan ja tietoliikenteen alalla tapahtuneet suuret mullistukset. Arkielämässä merkittävimpiä edistysaskeleita ovat matkapuhelinten ja tietoverkkojen yleistyminen. Tutkimuksellisesti suurimpia muutoksia on ollut siirtyminen ihmisen ja koneen välisen vuorovaikutuksen tarkastelusta ihmisten välisen digitaalisen vuorovaikutuksen tarkasteluun. (Lahikainen ym. 1998, 288.)

Vaikka digitaalinen sähköinen viestintä on ihmiskunnan sosiokulttuurisen historian mittakaavassa siis vain muutaman hetken ikäinen ilmiö, on sähköinen vuorovaikutus nykyiselle sukupolvelle tuttu ja arkinen asia. Matkapuhelin yhtenä sosiaalisen vuorovaikutuksen välineenä on hyväksytty jo niin vahvasti, että langattomasta viestimisestä luopuminen tuntuisi varmasti monesta aikoinaan oman matkapuhelimen hankintaa vastaan pitkään hangoitelleestakin käyttäjästä hankalalta. Langattomat puhelut ja tekstiviestit ovat meistä suurimmalle osalle arkipäiväisiä asioita.

Mobiili kuva on tällä hetkellä samassa tilanteessa, jossa tekstiviesti oli 1990-luvun puolivälissä. Väline on uusi, eivätkä sen käyttötavat ole vielä käyttäjien keskuudessa selkeästi vakiintuneet.

Teksti- ja kuvaviestinnän alkutaipaleiden välillä on kuitenkin ainakin yksi selkeä ero: Siinä missä tämän päivän matkapuhelinten käyttäjille pyritään verrattain aggressiivisestikin

markkinoimaan kuvaviestintää, lähti tekstiviestinnän suosion kasvu päinvastaisesti liikkeelle käyttäjistä itsestään. Kasesniemi ja Rautiainen (2001, 138) toteavat erittäin suosituksi muodostuneen tekstiviestimisilmion alkutaipaleesta, etteivät huimat kasvuluvut perustuneet erityisen aktiiviseen markkinointiin, vaan käyttäjät omaksuivat tekstiviestien käytön varsin omatoimisesti. Tekstiviestien suuri suosio tuli yllätyksenä myös laitevalmistajille, jotka olettivat tekstiviestien jäävän matkapuheluiden varjoon tai vain pienen käyttäryhmän erikoispalveluksi. (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 138).

2.6 Mobiilista valokuvasta

2.6.1 Mobiilin valokuva — henkilökohtaista kuvallista uutisointia

Japanilaisten kamerapuhelimen käyttöä tutkineiden Daisuken ja Iton (2003) mukaan lähellä ja aina läsnäolevan kamerapuhelimen houkuttelee käyttäjästään esiin uudenlaista valveutuneisuutta; lakkaamatonta visuaalisesti kiinnostavien asioiden huomioimista, mikä tekee kamerapuhelimen käyttäjästä kuvajournalismin harrastajan. (Daisuke & Ito 2003.)

Daisuke ja Ito (2003) vertaavat kamerapuhelinkuvien jakamista uutiskuviin julkisessa mediassa. Kamerapuhelimen mahdollistaa käytännössä täysin viiveettömän visuaalisen henkilökohtaisen viestinnän, yksilöllisen uutisoinnin. Kamerapuhelimesta lähetetyt kuvalliset viestit ovat usein lähettäjän ja hänen lähipiirinsä kannalta relevantteja uutisia. Artikkelissa on nostettu esimerkeiksi uutisoivista viesteistä mm. poikaystävälle lähetetty kuva uudesta kampauksesta, kuva harvinaisesta lumisateesta Tokiossa, otos kuvaviestin lähettäjän löytämästä valtavasta simpukankuoresta, herkullisista kotitekoisista leivoksista jne. (Daisuke & Ito 2003.)

2.6.2 Tutkimus mobiilista valokuvasta lasten vapaa-ajan kommunikaatiovälineenä

Anu Kankainen, omaa sukua Mäkelä, Teknillisestä Korkeakoulusta on tutkinut yhdessä Wienin yliopiston tutkijoiden kanssa digitaalisen valokuvan käyttöä lasten vapaa-ajan kommunikaatiovälineenä. Tutkimus on sama, johon Koskinen, Kurvinen ja Lehtonen viittasivat kirjassaan Mobile Image.

Mäkelän kenttätutkimuksessa kahdelle koeryhmälle annettiin käyttöön prototyypilaitte, jolla digitaalisia kuvia voitiin tallentaa, muokata ja lähettää toisille testiryhmän jäsenille. Kaikki lähetetyt kuvat tallentuivat loki-tiedostoon. Toiseen koeryhmään kuului kuului neljä 12-vuotiasta suomalaista koulupoikaa ja toisen muodosti wieniläinen perhe, (Mäkelä, A, Giller, V, Tscheligi, M, Sefelin, R, 2000, 548 – 550.)

Mäkelä ym. (2000, 548) tiivistävät tutkimuksensa tulokset seuraavasti:

- Kuvia käytettiin pääasiassa hassutteluun, tunteiden ilmaisuun ja taiteen luomiseen.
- Käyttäjän suhde kuviin vaihteli muistin tukemisesta kulloisenkin tekemisen ja tunnelman ilmaisuun.
- Laitteen kuvankäsittelyominaisuudet olivat haluttuja ja niitä käytettiin paljon.
- Kuvien käyttäminen kommunikaatioon oli riippuvainen käyttäjän halusta kehittää kuvallista kieltä kuvien vastaanottajan kanssa.
- Kuvat eivät olleet riittävä väylä käytännön kommunikaatioon, eivätkä käyttäjät halunneet kantaa useampia langattomia viestimisvälineitä mukanaan. Kuviin tulisikin siis voida liittää tekstiä.
- Tutkimus oli hyödyllinen antaen näkemystä digitaalisia kuvia lähettävien laitteiden jatkokehittelyä varten. (Mäkelä ym. 2000, 548.)

Mäkelän ym. (2000, 551) mukaan halpa ja välitön mobiili digitaalinen kuva muutti valokuvan merkitystä käyttäjille, myös tutkimukseen osallistuneiden aikuisten keskuudessa.

Ehkä tärkein huomio Mäkelän tutkimuksessa on, ettei mobiili kuva sellaisenaan toiminut käytännön kommunikaatiovälineenä. Jos jotain keskeistä asiaa tai tietoa on välitettävä, ja on saatava varmuus siitä, että vastaanottaja tulkitsee viestin oikein, on kuvaan lisättävä ääntä tai tekstiä. Kuva yksin ei useinkaan välitä tahdottua sanomaa selkeästi.

Vähättelemättä Mäkelän ym. uraa uurtaneen tutkimuksen ansioita, ei saatujen tulosten pohjalta voi vetää pitkälle vietyjä johtopäätöksiä mobiilin kuvan todellisesta arkikäytöstä tulevaisuudessa. Tähän käytetty prototyyppi selässä kannettavine tietokoneineen, ja

tutkimusasetelma ylipäättään, poikkeaa todellisesta tilanteesta liiaksi. Näin siitä huolimatta, että kuvanlaadultaan tutkimuksessa käytetty prototyypilaitteisto oli nykyisiä kamerapuhelimia edellä.

2.7 Esko Kurvisen tapaustutkimus mobiilista visuaalisesta viestimisestä

Esko Kurvinen on tutkinut mobiilia valokuvaa visuaalisen kommunikaation välineenä. Kurvisen tutkimusraportti *Emotions in Action: a Case in Mobile Visual Commucations* on melko suppea, mutta osaltaan valaisee lisää kuvallisen viestin käyttöä ja ominaisuuksia.

Kurvinen painottaa kuvan ja tekstin toimimista yhdessä. Käytännössä kaikki tutkimuksessa lähetetyt viestit sisälsivät kuvaa tukevaa tekstiä. Nekin viestit, joissa tekstiä ei ollut, liittyivät useimmiten selkeästi aikaisempaan tekstiä sisältäneeseen viestiin. Toteamus tukee Mäkelän ym. (2000, 548) havaintoa siitä, ettei kuva yksin useinkaan riitä välittämään haluttua sanomaa oikein perille.

Kurvisen mukaan kuvallinen viesti antaa usein myös eräänlaisen täkyn ja suuntaviivoja seuraavalle kuvaviestille. Monet toisiaan seuranneista, monologina tai vastavuoroisesti lähetetyistä viesteistä sisälsivät kytköksen tai erilaisia aineksia edellisestä kuvasta.

Vaikka tunteet tapaustutkimuksesta tehdyn raportin otsikossa ovatkin esillä, toteaa Kurvinen vain hyvin lyhyesti monien kuvallisten viestien olleen tunteellisesti latautuneita.

Myös Kurvisen tutkimuksen kohdalla on otettava huomioon, että tutkimuksessa käytetyssä laitteissa oli merkittäviä erovavaisuuksia todellisiin kamerapuhelimiin verrattuna. Tutkimukseen osallistuneet henkilöt ottivat kuvat digitaalikameralla, ja kuvat liitetiedostoina sisältäneet viestit lähetettiin sähköpostiohjelman avulla Nokia Communicator-matkapuhelimesta.

2.7.1 Tekniset käsitteet

GPRS — *General Packet Radio Service* on tekniikka, jonka avulla on mahdollista lähettää ja vastaanottaa dataa matkapuhelinverkossa (GSM world 2000). Käyttäjän kannalta GPRS on, liittymätyypistä riippuen, suhteellisen edullinen, mutta siirtonopeudeltaan vaatimaton väylä siirtää dataa. Suurien datamäärien siirtämiseen GPRS ei käytännössä sovellu. Toisaalta GPRS:n peittoalue on merkittävä, se mahdollistaa langattoman tiedonsiirron lähes globaalisti.

MMS — *multimediaviestipalvelu* (Multimedia Messaging Service eli MMS) on GSM-pohjainen standardi, jota käytetään langattomissa päätelaitteissa. Palvelun avulla voidaan siirtää lähes reaaliaikaisesti erilaista multim mediasisältöä, kuten kuvia, ääniä ja videoleikkeitä (Nokia tuotetuki 2003). Useimmiten MMS-viesti sisältää edellä mainittujen multim mediasisältöjen lisäksi tekstiä.

Kamerapuhelimen käyttäjän kannalta MMS-palvelu mahdollistaa kuvan lähettämisen MMS- viestien vastaanotto-ominaisuuksilla ja MMS-asetuksilla varustettuun matkapuhelimeen. MMS-viesti voidaan lähettää myös sähköpostiosoitteeseen. Koska multimediaviestiiä ei vastaanottajan puhelimen ominaisuuksien tai puutteellisten asetusten vuoksi aina voida välittää matkapuhelimeen, on useimmilla kotimaisilla matkapuhelinoperaattoreilla palvelu, jossa MMS- viestin vastaanottajalle lähetetään tekstiviestitse ilmoitus hänelle lähetetystä MMS-viestistä ja verkko-osoite, jossa viesti voidaan käydä katsomassa.

Pikseli — *kuvapiste, pixel*. Pikseli on digitaalisen kuvan pienin yksikkö. Kuvan jokaisella pikselillä on oma väriarvonsa, jonka syvyys riippu valitusta väritilasta (Flyktman 2003, 22). Mitä enemmän pikseleitä kuva sisältää, sitä enemmän kuvassa voi olla tarkkuutta. Tutkielmani tekemisen aikoihin yleisin markkinoilla olevien kamerapuhelinten pikselimäärä oli 0,3 megapikseliä ja uusimpien tavallisille kuluttajille tarkoitettujen digikameroiden vastaavasti 4–5 megapikseliä. Myös kamerapuhelimien optiikka oli keväällä 2003 lapsenkengissään. Vaikka kamerapuhelimien kuvanlaatu suhteutettuna kuvien pieneen pikselimäärään on yllättävän hyvä, olivat kamerapuhelimet tutkielmani kirjoittamisen aikoihin vielä kaukana varsinaisten digikameroiden kuvien laadusta.

Digisovitin eli digiboksi on digitaalisten televisiolähetysten katsomiseen tarvittava laite. Digisovitin voi olla erillinen lisälaitte tai se voi olla integroituna vastaanottimeen. (Almamedia. sijoittajat – sanasto 2004)

3 Tutkimusongelmat

Tutkimussuunnitelmassa esittelemäni ongelma-asettelu perustui käsitykseen tutkimushankkeen kannalta mielenkiintoisista kysymyksistä. Lopulliseen muotoonsa ongelma-asettelu hakeutui vasta tutkimushankkeen edetessä tapahtuneen ongelmakentän syvällisemmän ymmärryksen ja pohdintojen kautta.

3.1 Alustavat tutkimusongelmat

Pro Gradu –tutkielmani tutkimussuunnitelmassa hahmotellut tutkimusongelmat osoittautuivat mielekkäiksi, mutta toisaalta liian laajoiksi. Vaikka tutkimusongelmien määrittely sittemmin hieman muuttui, antoivat alkuperäiset tutkimusongelmat suuntaviivoja aineiston keruuseen ja myöhemmin tarkennettuun ongelmanasetteluun. Alustavat, myöhemmin muovautuneet ja osittain pois jääneet tutkimusongelmat olivat:

- Digitaalinen valokuva vuorovaikutusvälineenä.
- Miksi valokuvia otetaan?
- Miten valokuvan käyttö muistojen säilyttäjänä ja vuorovaikutusvälineenä on muuttunut tekniikan kehityksen myötä?
- Mihin mobiilin kuvan käyttömallit tällä hetkellä perustuvat; perinteiseen valokuvaukseen vai puhelimen ominaisuuksiin viestimisvälineenä?
- Mikä on mobiilin kuvan tulevaisuus vuorovaikutusvälineenä, ja millainen osa digitaalisella valokuvalla on ryhmällisyyden ylläpitäjänä?

Edellä esittelemäni alustava ongelmanasettelu osoittautui työn edetessä liian laajaksi erityisesti perinteistä filmikuvausta ja digikuvuasta käsitteleviltä osiltaan. Haastateltujen henkilöiden perinteisten ja digikuvien käyttötavat säilyivät kuitenkin haastattelujeni kysymysrungossa ja sisällöissä koko empiirisen aineiston keräämisen ajan. Vaikka kaikkea kertynyttä aineistoa ja tietoa ei ollutkaan mahdollista sisällyttää lopulliseen ongelmanasetteluun, auttoi kertynyt, näennäisesti käyttämättä jäänyt tieto aihealueen problematiikan eri tekijöiden ymmärtämisessä.

3.2 Lopulliset tutkimusongelmat

Seuraavassa tutkimusongelmat siinä muodossaan, johon ne lopulta muotoituivat.

- Miten valokuvan merkitys muuttuu siirryttäessä mobiiliin valokuvaan?
- Mihin kamerapuhelinta käytetään?
- Millainen sosiaalisen kommunikaation väline mobiili valokuva on?
- Mobiilin valokuvan käyttö identiteetin vahvistamisessa.

Tutkimukseni ensisijainen tarkoitus on siis selvittää, millaisia vaikutuksia valokuvan kehittyminen mobiiliksi on valokuvan merkityksille ja käyttötavoille yleisesti.

Mihin kamerapuhelinta käytetään? – Kamerapuhelin on laite, jossa yhdistyy aiemmin tutut välineet, matkapuhelin ja kamera, joiden käyttötavoista kamerapuhelimien käyttäjillä on erilaisia skeemoja. Perustuuko käyttö enemmän kamerapuhelimen ominaisuuksiin viestimisvälineenä vai kamerana? On myös mahdollista, että syntynyt uutta välinettä käytetään ennakoimattomilla tavoilla.

Millaisia erityisominaisuuksia mobiililla valokuvalla on sosiaalisen kommunikaation välineenä? Hyödynnetäänkö mobiilin valokuvan luoma mahdollisuus jakaa kuvat reaaliaikaisesti ja periaatteessa myös vaivattomasti suurelle joukolle ihmisiä, vai säilyykö joukko saman suuruisena kuin perinteisten valokuvien kohdalla?

Millainen kamerapuhelinkuvan luonne on? Voiko kamerapuhelinkuvalla olla samanlaista arvoa, kuin mikä perinteisille valokuville annetaan? Miten digitaalisuus vaikuttaa valokuvan merkitykseen? Millainen elinkaari mobiililla valokuvalla on? — Onko kamerapuhelinkuva vain digitaalinen päiväperhonen, joka katoaa ja unohtuu useimmiten pian syntymänsä jälkeen?

Mobiilin valokuvan luonne identiteetin vahvistajana. Mobiili valokuva identiteetin rakentamisen välineenä on tutkimusongelmista viimeisin. Se kiteytyi vasta tutkielman

kirjoittamisen loppuvaiheessa, eikä sitä siksi seuraavassa luvussa esittelemieni hypoteesienkaan joukosta löydy. Jälkikäteen ajatellen tuntuu kummalliselta, ettei tutkielman tekemisen ja *Mobshare*-projektien yhteydessä sanoiksi pukemattomana, mutta kuitenkin ajatuksissa ja käytännön tekemisissä vahvasti mukana ollut ilmiö kristallisoitunut tutkimusongelmaksi aiemmin.

4 Hypoteesit

4.1 Hetken tallentaminen

Arkipäivän dokumentointi, hetken tallentaminen, lienee kamerapuhelinkuvaukselle hyvin tyypillistä, onhan kuvan ottaminen äärimmäisen helppoa eikä kuvaaminen sinänsä aiheuta minkäänlaisia kustannuksia. Kamerapuhelin päihittää varsinaiset digitaalikamerat arkipäivän pienten asioiden dokumentoijana olemalla jatkuvasti käsillä ja käytettävissä. Kamerapuhelimen osaa arkipäivän pienten asioiden dokumentoijana vahvistaa sekin, että varsinaisen digikameran haastamiseen merkittävien tapahtumien ensisijaisena valokuvausvälineenä kamerapuhelinkuvien laatu ei vielä riitä. Osansa on myös käyttäjien varauksellisella suhtautumisella kamerapuhelinkuvien säilymiseen aikojen saatossa.

4.2 Kamerapuhelinkuvan elinkaari

Mobshare-projektissa mukana olleen ja siksi myös mobiilin kuvaan problematiikkaan perehtyneen Mikko Viikarin lausahdus ”Kamerapuhelin pienentää valokuvaan liittyvää aikavakiota” kuvaa hyvin sitä ennakkokäsitystä, joka itsellenikin mobiilin valokuvan elinkaaresta on. Mobiili valokuva on parhaimmillaan tuoreena, se saattaa elää hetken räväkästi, levitä nopeasti ystäville, mutta unohtuu pian.

Nykyisten kamerapuhelinkuvien kyseenalainen kuvanlaatu ei ainakaan nosta kuvien arvoa tai motivoi säilyttämään kuvia. Ilmiötä korostaa se, että ennalta tärkeimmiksi koetuista tilanteista ja asioista otetaan kuvat usein myös varsinaisilla filmi- tai digikameroilla. Nämä tilanteesta otetut varsinaiset valokuvat pyritään säilyttämään, minkä vuoksi samasta tilanteesta otettujen kamerapuhelinkuvien säilyttäminen ei ole yhtä kriittistä.

Huomattavaa on myös se, ettei vanhoja kamerapuhelinkuvia ole vielä olemassakaan. Kenellekään ei ole vielä tullut kamerapuhelin-, eikä välttämättä edes digikamerakuvien kohdalla eteen tilannetta, jossa kuvan arvo olisi erityisesti noussut ajan myötä. Kamerapuhelinkuvilla saattaisi heikosta kuvanlaadustaan huolimatta olla ainakin

dokumentaarista ja muistoja virkistävää arvoa, jota niiden kohdalla ei varmastikaan vielä ymmärretä olevan.

4.3 Lähipiiri kuvien ottamisen ja jakamisen kohteena säilyy

Ihmisjoukko, josta kuvia otetaan ja jolle kuvia jaetaan, saattaa kamerapuhelinkuvien kohdalla olla jonkin verran suurempi kuin perinteisessä valokuvauksessa. Kamerapuhelin on aina mukana, joten myös näytettäviä kuvia on aina mukana ja näytettävissä. Kuvan näyttäminen kamerapuhelimen ruudulta ei vaadi teatraalista valokuvakansion tai taskun esille ottamista ja kuvien katsomistilanteen järjestämistä, mikä laskee kynnystä näyttää muutama tilanteeseen tai käytävään keskusteluun sopiva valokuva.

Kuvauskohteina olevien henkilöiden määrän voisi helposti kuvitella kasvavan jo pelkästään kuvien määrän lisääntymisen myötä. Kuvan ottaminen ei helppouden ja maksuttomuuden takia vaadi yhtä paljoa harkintaa kuin kuvattaessa perinteisesti filmille, tällöin kuvia tulee helposti otettua myös henkilöistä, joista filmikameralla ei olisi raaskittu ottaa. Kynnyks kuvien ottamiseen on madaltunut.

Kuvien jakaminen on periaatteessa aikaisempaa jouhevampaa. Kun ketju kamerasta kuvien jakamiseen vaikkapa sähköpostitse on opittu, kuvakopioiden tai vastaanottajien määrälle ei käytännössä ole teknistä tai kustannuksista muodostuvaa estettä. Uuden tekniikan myötä kuvat voisi jakaa vaivattomasti vaikka ”koko maailmalle”, mutta tähän ei varmastikaan ole useinkaan halua tai tarvetta. Yksityisyydensuoja halutaan säilyttää formaatin muuttumisesta huolimatta. Uuden tekniikan myötä riski henkilökohtaisten kuvien päätyemisestä väärin käsiin ja vääränlaiseen käyttöön on paljon aikaisempaa suurempi.

Ongelmaksi nousee myös kuvien kasvanut määrä. Valtavat kuvamäärät luovat lisätyötä pakottaen valitsemaan, mitkä kuvat halutaan jakaa tai lähettää muille.

4.4 Ketju kuvan ottamisesta kuvan jakamiseen saattaa usein katketa

Vaikka kuvaaminen kamerapuhelimella on intuitiivista ja helppoa, ei ketju kuvien ottamisesta niiden jakamiseen käytännössä jatku yhtä vaivattomana. Kuvien lähettäminen toisiin puhelimiin, sähköpostiin, verkkosivuille tai vaikkapa omalle tietokoneelle vaatii suurempaa teknistä orientoitumista ja usein hankalaksi koettua tiedonsiirtoasetusten määrittelemistä päätelaitteeseen. Aina ei edes riitä, että itse lähettäjä on laittanut oman kamerapuhelimensa asetukset kuntoon, kuvien välittyminen perille asti vaatii myös vastaanottajalta tiettyä perehtyneisyyttä.

5 Menetelmän kuvaus

Tutkielmani tutkimusote on kvalitatiivinen. Empiirisen aineiston keruumenetelmänä käytin puolistrukturoituja teemahaastatteluja.

Puolistrukturoidut teemahaastattelut tuntuivat alusta asti tutkielmani ongelmakenttään parhaiten sopivalta aineistonkeruumenetelmältä. Tukea valinnalleni sain Hirsjärven, Remeksen ja Sajovaaran tutkimusoppaasta Tutki ja Kirjoita. Hirsjärvi ym. (2000, 192) toteavat haastattelun soveltuvan menetelmäksi mm. silloin kun kysymyksessä on tuntematon, vähän kartoitettu alue, ja kun jo ennalta on tiedossa tutkimuksen aiheen tuottavan vastauksia monitahoisesti ja moneen suuntaan. Menetelmä tuntuikin alusta lähtien, alun perin intuitiivisesti valittuna, aiheeseen ja ongelmakenttään hyvin soveltuvalta.

5.1 Tutkimustyön aikataulusta

Pro Gradu –tutkielmani syntyi, seuraavana syksynä tehtyä viimeistelyä lukuunottamatta, tiukassa aikataulussa keväällä 2004, jonka ajan työskentelin täyspäiväisesti tutkimustyön parissa. Ohessa on aikataulukaaavio tutkielmani etenemisestä:

Tammikuu	<ul style="list-style-type: none"> • Tutkimussuunnitelman viimeistely • Ongelmakentän lisämäärittelyä • Tutkimusongelmien hahmottelu
Helmikuu	<ul style="list-style-type: none"> • Haastattelukysymysten suunnittelu • Ensimmäiset haastattelut • Alustavaa tulosten analysointia • Haastattelukysymysten toimivuuden arviointia
Maaliskuu	<ul style="list-style-type: none"> • Haastatteluja ja litterointia • Teoreettisen taustan työstämistä
Huhtikuu	<ul style="list-style-type: none"> • Tutkimusongelmien tarkentaminen • Viimeiset haastattelut • Kaikki aineisto litteroitu • Tutkimustulosten analysointia
Toukokuu	<ul style="list-style-type: none"> • Tulosten esittely tutkimusseminaarissa

Taulukko 2: Tutkimustyön aikataulu keväällä 2004

5.1.1 Alkuvaiheet — aiheen ja ongelmakentän määrittelyä

Mobile Content Communities –projekti tietotekniikan tutkimuslaitos HIIT:issä, johon liittyen Pro Gradu -tutkielmani yhteistyössä Futurice Oy:n kanssa tein, oli käynnistynyt jo kesäkuussa 2003. Hyppäsin siis jo valmiiksi liikkeellä olevaan junaan, jonka alkumatkaa olin kuitenkin sivusta jonkin verran seurannut. Tutkielmani aiheen hahmotteleminen alkoi siis jo syksyllä 2003, vaikka en siinä vaiheessa virallisesti tutkielmaani työstänytäkään.

Ensimmäiset viikot työskentelyn varsinaisen aloittamisen jälkeen kuuluivat perehtymisessä *MobShare*-projektiin sekä digitaalisen ja mobiilin valokuvan problematiikkaan, missä kullannarvoiksi osoittautuivat viikoittaiset kokoontumiset Risto Sarvaksen, Mikko Viikarin ja Hanno Nevanlinnan kanssa. Projektin muiden jäsenten tuki näkyi konkreettisesti myös siinä, että yhteistyön myötä sain paljon tietoja ja neuvoja aiheen kannalta relevanteista lähteistä; kirjoista, konferenssi- ja verkkojulkaisuista.

Yhteistyö projektiin osallistuneiden kesken oli alusta asti hedelmällistä ja aikaansaavaa. Ristoa, Mikkoa ja Hannoa saankin kiittää siitä, että tutkimussuunnitelmani hahmottui varsinaiseen työhön ryhtymisen jälkeen muutamassa viikossa lähes valmiiksi, minkä jälkeen alkoi aiheen ja näkökulman edelleen kehittäminen yhdessä opettajankoulutuslaitoksen ohjaajien kanssa.

5.1.2 Haastatteluista

Keräsin siis tutkielmani aineiston teemahaastatteluilla. Kymmenestä haastattelemastani nuoresta aikuisesta kuusi oli miehiä ja neljä naisia. Nuorin haastatelluista henkilöistä oli 19- ja vanhin 33-vuotias. Kamerapuhelin haastatteluilla oli ollut käytössään kahdesta kuukaudesta vajaaseen kahteen vuoteen. Sosiaaliselta ja ammatilliselta statukseltaan haastatellut olivat otoksen kokoon nähden sangen heterogeeninen ryhmä. Joukkoon mahtui opiskelijoita ja työelämässä olevia, yksineläjiä ja avo- tai avioliitossa eläviä henkilöitä.

Ensimmäisen haastattelun suoritin 11. helmikuuta 2004. Alunperin tarkoitus oli tässä vaiheessa vain testata kysymyksiä ja haastattelurunkoa, sekä orientoitua itse tuleviin haastatteluihin. Tämän ensimmäisen haastattelun perusteella tein joitakin muutoksia kysymysrunkoon, mutta koska haastattelu sinänsä onnistui hyvin antaen tutkielmani kannalta relevanttia tietoa, en

nähty myöhemmässä vaiheessa syytä jättää tämän ennakolta testihaastatteluksi tarkoitetussa haastattelussa saamiani osittain ainutlaatuisia vastauksia pois lopullisesta aineistosta. Suurimman osan haastatteluista suoritin helmi-maaliskuun vaihteessa. Aineiston kerääminen päättyi viimeisen haastattelun myötä 7. huhtikuuta. Haastatteluista kertyneeseen aineistoon perehtymisen aloitin jo siinä vaiheessa, kun ensimmäinen haastattelu oli litteroitu.

Kysymykset. Haastatteluissa esittämäni kysymykset pohjautuivat kysymysrunkoon, joka on myös tutkielmani liitteenä. Haastattelutekniikkani oli puoliavoin, joten kysymysrunko toimi vain suuntaa antava karttana myötäillen kulloisenkin haastateltavan vastauksia ja mahdollisia erityisiä käyttötottumuksia. Usein sain vastauksia tuleviin kysymyksiin jo aiemman kohdan perusteella. Toisinaan ahmin mielenkiinnolla vastauksia ja itselleni uusia näkökulmia, joista pyrin haastattelutilanteessa esittämään syvempää tietoa hakevia lisäkysymyksiä. Ennakoimattomien näkökulmien esiin nousua edesauttoi etnografinen lähestyminen; osa haastattelutilanteiden sisällöstä perustui tutkimukseen osallistuneiden kamerapuhelimissa olleisiin viimeisimpiin kamerapuhelinkuviin ja haastateltujen pyynnöstäni mukaan ottamiin perinteisiin ja digitaalisiin valokuviin.

Haastattelujen kesto. Haastattelut kestivät puolesta tunnista vajaaseen tuntiin. Pääsääntöisesti yksittäisten haastattelujen kesto piteni orientoiduttuani toistuvien haastattelujen myötä jatkokysymysten esittämiseen ja päästyäni haastattelujakson aikana lukemani teorian avulla syvemmälle tutkimusongelmieni problematiikkaan. Kuudennen haastattelun jälkeen pysähdyin muutamaksi päiväksi tutustumaan tarkemmin siihen asti keräämäni aineistoon pyrkien kriittisesti miettimään, valaisiko haastatteluista saamani aineisto riittävästi tutkimukseni ongelmakenttää.

Ennen jokaista haastattelua kävimme tutkimukseni lähtökohdat ja periaatteet yrityskykentöineen lyhyesti läpi. Useimpien haastateltujen kohdalla lähetin tutkimuksen taustatiedot ennalta sähköpostitse. Valitettavasti kaikkien kohdalla tämä ei toteutunut. Malliesimerkki Haastattelun perusteet ja periaatteet –sopimuksesta löytyy tutkielmani liitteistä. Sopimuksen myötä sitouduin pitämään haastateltavien henkilöllisyyden tutkielmassani salassa. Kaikkiin tutkielmassani julkaistuihin kuviin on pyydetty erikseen kuvan oikeuksien haltijalta lupa.

Hirsjärvi ym. (2000, 193) varoittavat haastateltavien pyrkimyksistä antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia, korostaa myönteisiksi koettuja tekemisiään ja toisaalta salailla negatiiviseksi katsottuja aiheita. Edellä mainituista syistä pyrin myös välttämään kysymyksiä, joissa vastaaja joutuisi analysoimaan omia tekojaan ja toimintaansa. Haastattelutilanteissa saamieni vastausten vapautuneisuutta ja luotettavuutta pyrin ylläpitämään myös korostamalla ennen haastattelua aineiston luottamuksellista käsittelyä. Luonnollisesti järjestin haastattelutilanteet niin, ettei ulkopuolisia henkilöitä ollut kuulemassa keskustelua. Huolimatta pyrkimyksistäni vapautuneisiin haastattelutilanteisiin on hyvin todennäköistä, että koko totuutta ja kaikkia tutkielmani ongelmakentän kannalta mielekkäitä tottumuksia ja tekijöitä ei edellä mainituista syistä haastatteluissa tuotu esille.

Ulkoiset häiriötekijät. Haastattelutilanteisiin vaikuttavat ulkoiset häiriötekijät pyrin pitämään kurissa järjestämällä haastattelut rauhallisiin paikkoihin: usein sovin haastattelut työpaikkani rauhalliseen neuvotteluhuoneeseen, muutaman nuoren haastattelut suoritin Kauniaisten lukion rehtorin luvalla tyhjissä tiloissa koulussa. Merkittäviä ulkopuolisia häiriötekijöitä ei kahta haastattelua lukuunottamatta esiintynyt. Yhden haastattelun jouduin tekemään haastateltavan työnantajan kahvilassa. Tila oli rauhallinen, mutta haastateltava selvästi vältti puhumasta valokuvistaan liian äänekkäästi. Toisessa tapauksessa yllättäen kesken haastattelun alkanut remontoinnin voimakas ääni pakotti keskeyttämään haastattelun hetkeksi ja vaihtamaan tilaa.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Oman tutkielman luotettavuuden täysin objektiivinen arviointi lienee mahdotonta. Sen tosiasian, että lähes jokainen Pro Gradu –tutkielmaansa työstävä opiskelija on tutkijana enemmän tai vähemmän untuvikko, pyrin tutkielmani luotettavuutta arvioidessani kääntämään positiiviseksi tekijäksi. Tutkimuksen eri vaiheissa tehtyjen luotettavuutta heikentävien omien virheiden ja menettelytapojen myöntäminen saattaa untuvikolle olla helpompaa, kuin hyvin kokeneelle tutkijalle.

Tutkimustyö on ollut jatkuvaa vuoropuhelua tutkimusprojektissa mukana olleiden Riston, Mikon ja Hannon kanssa. Rakentavaa keskustelua on käyty myös tutkimusseminaarin jäsenten ja erityisesti tutkielmani ohjaajien Matti Meren ja Mirja Talibin kanssa. Korjausliikkeitä

tutkimuksen menetelmien, ongelmanasettelun ja varsinaisen kirjoitustyön osalta on voinut tehdä jatkuvasti työn edessä.

Hirsjärvi ym. (2000, 214) tähdentävät, että kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta nostaa myös tarkka raportointi tutkimuksen eri vaiheiden toteuttamisesta. Aineiston tuottamisen eri vaiheet olisi kerrottava selkeästi. (Hirsjärvi ym. 2000, 214.). Tutkimuksen eri vaiheiden kuvaamisen olen pyrkinytkin pitämään yllä läpi koko työn.

5.2.1 Aineiston riittävyys

Kvalitatiivisen aineiston riittävydelle ei ole olemassa tunnuslukuihin perustuvia mittareita, joihin tukeutuen voitaisiin ennalta selvittää, kuinka suuri aineisto halutulla tasolla luotettavien johtopäätösten tekemiseen tarvitaan. Laadullisen tutkimuksen aineiston riittävyttä arvioitaessa tavaksi on tullut puhua aineiston kylläntymisestä. Tällä tarkoitetaan sitä, että aineiston kerääminen voidaan lopettaa siinä vaiheessa, kun uudet tapaukset eivät enää tuo esille uusia piirteitä. (Mäkelä 1990, 52)

Oman tutkielmani kohdalla aineisto tuntui jo viidennen haastattelun jälkeen edellä mainitulla tavalla alkavan kylläntyä, mikä kuitenkin osoittautui kuudennen haastattelun kohdalla olleen harhaanjohtava käsitys, sillä haastateltavan kuvaukset käyttötavoistaan poikkesivat monelta osin ratkaisevalla tavalla aikaisemmissa haastatteluissa saamastani aineistosta.

Alun perin olin suuntaa-antavasti määritellyt otoksen määräksi kymmenen, mikä lopulta osoittautui sopivaksi otokseksi. Saatu aineisto pysyi vielä hallittavan ja sisäistettävän kokoisena; litteroitua aineistoa kertyi yhteensä noin 60 tiivistä sivua. Klaus Mäkelä varoittaa oppaassaan Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta liian suuren aineiston aiheuttavan helposti tulosten turistikaisuutta ja vaikutelmanvaraisuutta, mikä johtuu tutkijan tyytymisestä liian suuren aineistonsa ääressä selailuun perustuviin vaikutelmiin (Mäkelä 1990, 52). Itse en koe syyllistyneeni tutkielmassani edellä mainittuun virheeseen.

5.2.2 Motivaatio luotettavuuden kasvattajana

Suurimmaksi yksittäiseksi tutkielmani luotettavuutta nostavaksi tekijäksi koen oman motivaationi tutkimustyötä kohtaan. Mielekäs tutkimusaihe ja erityisesti tutkimustulosten hankkiminen ja analysoiminen todelliseen tarpeeseen ja käyttöön oli omiaani pitämään motivaatiotani tutkielmaani ja sen tulosten luotettavuutta kohtaan korkealla. Myös se, että tein Pro Gradu –tutkielmani osana laajempaa tutkimushanketta, myötävaikutti haluun tehdä työ hyvin. Lipsuminen oman toiminnan menettelytavoissa olisi heijastunut myös muiden hankkeessa mukana olleiden työskentelyyn.

5.2.3 Litteroinnista

Kuten Kvale (1996, 163) kvalitatiivisen haastattelun oppikirjassaan *InterViews* toteaa, on transkriptointi aina keinotekoinen tapa muokata puhetta tekstiksi. Aineiston jokainen muunnos muodosta toiseen vaatii arviointeja ja päätöksiä, jotka vaikuttavat muunnoksen reliabiliteettiin ja validiteettiin. (Kvale 1996, 163.)

Koska nauhoitettujen haastatteluiden yhteenlaskettu pituus, ja sen myötä transkriptointiin kuluva aika ja työmäärät pysyivät kohtuullisina, pyrin haastattelujen litterointivaiheessa säilyttämään aineiston luotettavuuden korkeana litteroimalla haastattelut sanasta sanaan autenttisessa puhekielisessä muodossaan.

6 Tulokset

Tutkielmani tulokset perustuvat kymmenen kamerapuhelimen käyttäjän haastatteluissa antamiin vastauksiin ja kuvauksiin omista paperivalokuvien, digikuvien ja kamerapuhelinkuvien käyttöön liittyvistä tavoista. Painotus ohessa esittelemissäni tuloksissa on haastateltujen kamerapuhelimen ja mobiilin valokuvan käyttötavoissa.

6.1 Spontaania ja innovatiivista valokuvausta

Kuvaaminen kamerapuhelimelle osoittautui ennakko-odotusten mukaisesti spontaaniksi ja huolettomaksi.

Kuvalliseen viestimiseen tarkoitettujen kuvien lisäksi kamerapuhelimilla otettiin myös paljon kuvia muuhun käyttöön, jolloin kuvien aiheet vaihtelivat tietokoneen huvittavien virheilmoitusten ikuistamisesta hyvinkin perinteiseen kuvien ottamiseen läheisistä ihmisistä. Kamerapuhelimille oli keksitty myös innovatiivisia ja ennalta-arvaamattomia käyttötapoja.

6.1.1 Spontaania arjen dokumentointia

Arjen ja hetken dokumentointi osoittautui oletetusti kamerapuhelinkuvausta erityisen voimakkaasti leimaavaksi ilmiöksi. Lähes kaikki haastatellut kertoivat kuvaavansa kamerapuhelimellaan huomattavan paljon nimen omaan arjen dokumentointiin liittyviä kuvia. 26-vuotias nainen kertoo kuvaustottumuksistaan:

”Sillä järjestelmäkameralla mä oon ottanut kuvia tässä keväällä mun kummilapsesta, ja tällä kamerapuhelimen kameralla oon räpsinyt kuvia varmaan melkein joka päivä, mutta varmaan viime viikolla. Ne nyt on ihan semmosia, yhdessä bileissä otin kuvan siitä kun meillä ei ollu oikeenlaista viinipullon avaajaa niin me avattiin se sellasella ruuvilla ja vasaralla, ja otin siitä kuvan tällä kamerapuhelimella. Sillä otan just sellasia kuvia niinku hetkestä. Sitten kun on se järjestelmäkamera mukana, se on niin iso, kun sitä raahaa mukana niin sillä on enemmän niinku tietoista se kuvan ottaminen.”

Mobiilille valokuvaukselle, kuten muullekin digitaaliselle kuvaamiselle näyttäisi olevan ominaista spontaanisuus ja impulsiivisuus. Kuvia otetaan paljon, eikä kuvaustilanteessa poseerata. Haastatteluissa tuli selvästi esille, että perinteistä filmikamerakuvausta pidettiin paljon tiedostuneempana ja harkitumpana kuin digi- tai kamerapuhelinkuvausta. Kamerapuhelimella ja muilla digitaalisilla kameroilla kuvien ottamista ei tarvitse kustannussyistä harkita, ja toisin kuin kuvattaessa kalliisti filmille, ei kuvien ottohetkellä kuvan merkityksellisyyttä tarvitse ennalta pohtia. Olisikin mielenkiintoista tutkia, miten kuvauksen spontaani ja huoleton luonne vaikuttaa muistijälkeen, joka perinteisissä valokuvaustilanteissa mukana olleille usein voimakkaana jää. Valokuvien katsominen saattaa menettää osan viehätyksestään, jos muistikuvaa valokuvaustilanteesta ei myöhemmin kuvia katsottaessa nousekaan mieleen.

Kuvauksen huoleton luonne näkyy myös kuvattavien henkilöiden määrässä. Ennakkoodotusteni mukaisesti kuvattavan ihmisjoukon laajuus näyttäisi kamerapuhelimien kohdalla olevan jonkin verran suurempi kuin filmipohjaisessa valokuvauksessa. Kamerapuhelimilla ja digikameraoilla raaskitaan ottaa kuvia myös henkilöistä, joita filmille ei kustannussyistä välttämättä tulisi ikuistettua.

6.1.2 Suuri osa kamerapuhelimella otetuista kuvista otettiin omaan käyttöön.

Hyvin suuri osa kamerapuhelimella otetuista kuvista otetaan silmälläpitäen vain kuvaajan omaa käyttöä. Usein jo kuvan ottohetkellä on selvää, ettei kuvaa tulla lähettämään eteenpäin tai siirtämään parempaan talteen pois puhelimesta. Tällöin kuva usein elää hetken kamerapuhelimen muistissa tai muistikortilla, ja tarpeettomaksi tai toisarvoiseksi muuttunut kuva poistetaan.

Eräs haastatelluista käytti kamerapuhelinta ikään kuin aina mukana olevana henkilökohtaisena valokuva-albuminaan katsellen toisinaan kamerapuhelimen muistikortilla olleita ystävien ja sukulaisten kuvia. Muistikortti sisälsi myös kamerapuhelimella kuvattuja lyhyitä videotallenteita.

6.1.3 Mobiili valokuva identiteetin ja statuksen korostamisen välineenä

Mobiili valokuva osoittautui olevan usein yksilön aseman ja identiteetin korostamisen väline. Niissä kuvissa, joita haastatellut kertoivat sosiaalisen verkkonsa jäsenille lähettäneensä, oli usein havaittavissa jo perinteisestä valokuvauksesta tuttua kuvien käyttämistä statuksen ja oman aseman korostamiseen.

Ystäville eri tavoin jaetut, ja myös minulle haastattelijana näytetyt kuvat liittyivät lähes poikkeuksetta matkoihin, urheilullisiin suorituksiin tai muuten dynaamista elämäntyyliä kuvastaviksi miellettyihin aktiviteetteihin. Toinen merkittävä kuvien aihealue oli kunkin haastatellun oma sosiaalinen lähipiiri.

Eri tavoin jaettujen kuvien aiheet korostivat usein näyttäjänsä identiteettiä, elämäntapaa ja statusta. Erityisesti ystäville lähetettyjen kuvien kohdalla oli huomattavan usein havaittavissa valitsemista ja karsintaa. Ystäville näytetään lähinnä kuvia, jotka luovat lähettäjästään positiivista kuvaa — kavereiden toilailuja ja heidän kannaltaan noloja tilanteita saatettiin kuvissa kylläkin näyttää.

6.1.4 Innovatiivisia käyttötapoja

Kamerapuhelimille oli keksitty myös monia erityisen nokkelia kamerapuhelimen ominaisuuksia hyödyntäviä käyttötapoja. Eräs haastatelluista kertoi lopettaneensa ulkomailla asuessaan vilpillisten taksinkuljettajien yritykset ylisuuren hinnan ottamisesta kuvaamalla taksin identifikaatiokyltin, minkä jälkeen hän oli näyttänyt kuvan kuljettajalle kertoen, että kuva ja raportti tilanteesta toimitetaan taksilupia valvovaan virastoon, ellei yhteisymmärrykseen virallisen taksan mukaisesta hinnasta päästä.

Kaksi haastatelluista kertoi käyttäneensä kamerapuhelinta lastenhoidon apuna. Kamerapuhelin oli mm. annettu pienelle tytölle viihdykkeeksi pitkän automatkan ajaksi, mikä osaltaan kertoo, että kuvaaminen kamerapuhelimella on tehty helpoksi: Haastatellun 4-vuotias tytär osasi itse ottaa kuvia, ja myös poistaa itse ottamiaan kuvia puhelimesta. Toisessa tapauksessa kamerapuhelinta oli käytetty hautajaisissa pitkästyneen pienen sukulaistytön viihdyttämiseen.

Haastateltujen kuvaukset kamerapuhelimiejn tavanomaisesta poikkeavista käyttötavoista kertovat hyvin siitä, että useimmiten erilaisille teknisille välineille keksitään innovatiivisia ja ennalta-arvaamattomia käyttötapoja.

Kuva 1

Kamerapuhelin
hyötykäytössä. Ystävälle
ulkomailta ostopäätöstä
varten lähetetty
kamerapuhelinkuva
kauniina pidetyistä
cappuccino-kupeista.

6.2 Kamerapuhelinkuvien jakaminen

Frolichin esittelemä nelikenttämalli valokuvien näyttämisen ja jakamisen ulottuvuuksien soveltuu käytettäväksi myös kamerapuhelinkuvien yhteydessä. Samalla verrattavuus aikaisempiin Frolichin digitaalisten kuvien jakamisesta saamiin tuloksiin ja päätelmiin säilyy.

6.2.1 Kamerapuhelinkuvien näyttäminen läsnä ollen

Kuten tutkielmani teoriaosuudessa todettiin, on suurin ilo kuvien näyttämisestä saatu perinteisessä, kasvokkaisessa vuorovaikutustilanteessa ystävien kanssa, jolloin tunnetason palkkio on elävän ja vuorovaikutteisen tilanteen myötä voimakas. Kuvien vuorovaikutteinen, kasvokkainen jakaminen pitää myös kamerapuhelinkuvien kohdalla pintansa, jopa yllättävänkin sitkeästi. – Kaikki haastatelluista totesivat näyttäneensä usein kuvia ystävilleen suoraan puhelimen pieneltä LCD-näytöltä.

Erään kamerapuhelinkuviaan verkkosivuille siirtäneen, kuvia MMS- ja sähköpostiviesteinäkin lähettäneen haastatellun oman toimintansa kanssa ristiriitainen lausahdus antaa hyvän esimerkin kuvien kasvokkaisen jakamisen voimasta:

”...En osaa kuvitella tilannetta, jossa mun kuvia olisi jossain, enkä olisi niistä itse kertomassa.”

Kasvokkaisen vuorovaikutuksen voimaa painottava tulos ei suinkaan ole yllättävä. Tilanteeseen liittyy läheistä ja välitöntä vuorovaikutusta. Palaute ja interaktio, joka lähes kaikessa valokuvaukseen liittyvässä toiminnassa on voimakas motivoija, on kuvien jakamisessa kasvokkain välitöntä ja palkitsevaa.

26-vuotias nainen kuvaa kuvien katsomista yhdessä seuraavasti:

”... jos itekkin kattoo jotain valokuvia niin yleensä niistä ei oo mitään hajuakaan, että mitä niissä on, jos ei oo joku selittämässä, että on se aika tärkeää, sit pitää istua suunnilleen sohvalle ja kertoa että tässä ollaan sillä ja tuolla ja tässä on se tyyppi. Harvemmin mä nyt yleensä näytän sellasille ihmisille kuvia, jotka ei niinku tiedä niistä kuvista yhtään mitään, ketä nyt toisaalta kiinnostaa kattoo jotain ihan irrallisia kuvia, et nää on mun serkun kummin kaiman häistä, ei se kiinnosta ketään... ...paitsi nyt ehkä serkun kummin kaimaa.”

6.2.2 Kamerapuhelinkuvien lähettäminen

Kuvan lähettämiseksi voidaan mobiilin kuvan tapauksessa mieltää ainakin kuvan lähettäminen puhelimesta viestinä toiseen puhelimeen tai vastaanottajan sähköpostiin. Lähettämiseksi voidaan laskea myös tilanne, jossa kuvat siirretään puhelimesta jaetulle verkkolevyille tai valokuvakansioon verkossa ja vastaanottajalle lähetetään vain linkki varsinaisiin kuviin.

Kuva 2

Darts-harrastajan peli-illasta poisjääneille kavereille lähettämä kamerapuhelinkuva. Viestin tekstinä harvinainen huippusuoritus ytimekkäästi: ”180”

Kuvien lähettäminen viestinä suoraan toiseen matkapuhelimeen. MMS-viestissä puhelimesta toiseen singahtava kamerapuhelinkuva liittyy tyypillisesti johonkin erityiseen tilanteeseen, hauskaan tai kummalliseen asiaan. MMS-viesti ei ole tekstiviestin lailla arkipäiväistynyt, ja voisikin sanoa, että kuvan sisältävä MMS-viesti joutuu ansaitsemaan olemassaolonsa aivan erilailla kuin tekstiviesti, joka koetaan yksinkertaisuudessaan ja selkeydessään moneen tilanteeseen sopivammaksi. Kamerapuhelinkuvilla on kuitenkin oma paikkansa. Ohessa muutamia tyypillisiä katsomiani kamerapuhelinkuvia, joiden julkaisemiseen haastatellut antoivat luvan.

Kuva 3

Kamerapuhelinkuva kihloihin menneen ystävän sormista

Vastavuoroisia kuvakeskusteluja ei kerrottu juurikaan syntyneen. Ongelmana on, ettei vastaanottajalla useinkaan ole mahdollisuutta vastata saamaansa, useimmiten erityisestä tilanteesta tai asiasta kertovaan viestiin samalla mitalla. Eräs haastatelluista kuvasi tilanteen ongelmallisuutta seuraavasti:

H:” Vastasiko hän kuvalla vai ihan tekstillä?”

”tekstillä... ..mut ongelma on se kun niitä kuvakameroita on niin vähän, ettei oo sellasta niinku keskustelua syntynyt, niinku sillai kuvakeskustelua. Mut en mä tiedä onko siinä niinku sillai mitään. Se kuitenkin vaati sellasen niinku jonkun jännän jutun. Jos mä lähetän vaikka sulle, vaikka just ton että oon heittänyt tikkaa sillai, sen tuloksen, tai jos joku lähettäis mulle kuvan, että se on vaikka niinku kaatunut polkupyörällä ja peukalo on mennyt nurin, ja sitten se ottaa peukalosta vaikka niinku kuvan ja lähettää mulle sen ja kertoo pienellä viestillä jotain, niin en mä lähettäis sille kuvaa, paitsi jos mulle ois sattunut jotain samansuuntaista.”

Kuvaviestillä näyttäisi siis olevan oma, selkeä paikkansa tilanteissa, joissa kuva korostaa, elävöittää ja tekee viestistä konkreettisemmän. Arkisen viestittelyn väline kamerapuhelinkuvan sisältävä MMS-viesti ei aktiivisempien käyttäjienkään keskuudessa ainakaan vielä ole.

Kamerapuhelinkuvat sähköpostiviestissä. Kamerapuhelinkuvien jakaminen ystäville sähköpostin avulla osoittautui verrattain suosituksi. Sähköposti on monille tuttu ja helpoksi koettu väylä kommunikoida. Kuvien vastaanottaminen sähköpostitse ei vaadi erityisosaamista, eikä asetusten määrittämistä etukäteen, mikä osoittautui kuvapuhelimien kohdalla kompastuskiveksi, joka esti toisinaan kuvien vastaanottamisen. Kamerapuhelimesta lähetetty, tai kamerapuhelinkuvia sisältävä sähköpostiviesti lähetetäänkin usein kerralla usealle eri vastaanottajalle osoitettuna.

”No sähköpostissa oon sitten lähettänyt silleen kavereille, meitä on sellanen kymmenen tytön, vajaan kymmene tytön porukka, sitten mä silleen reaaliaikaisia kuvia lähettelen sitten koko kaveriporukalla, kun ne asuu muualla kuin Helsingissä, ni, ne saa sitten kuvia siitä.”

Kuva 4

Kaveriporukalle
sähköpostitse lähetetty
kamerapuhelinkuva
ensimmäisen
ystäväpiiriin syntyneen
vauvan varpaista

Kamerapuhelinkuvan välittäminen sähköpostitse on myös lähettäjän kannalta varsinaisten digikuvien lähettämistä helpompaa. Haastatteluissa nousi esille, että digikameroilla otettujen korkealaatuisten kuvien lähettäminen sähköpostitse ei ollut aina onnistunut. Liian korkealaatuisina, eli liian suurina kuvatiedostoina lähetetyt kuvat eivät olleet menneet lainkaan perille, tai ne olivat tukkineet vastaanottajien sähköpostilaatikoita. Jo alun perin heikompilaatuiset kamerapuhelinkuvat sen sijaan ovat luonnostaan pieniä tiedostoja ja soveltuvat sellaisenaan hyvin sähköpostissakin välitettäviksi. Kamerapuhelimien kuvanlaadun parantuessa, ja siten kuvatiedostojen koon kasvaessa, myös kamerapuhelinkuvien tiedostokokoa täytyy optimoida.

Tyypillisesti sähköpostissa kamerapuhelinkuvia lähetettiin kerralla useita. Kuvat muodostivat usein jonkinlaisen narratiivisen kokonaisuuden, pienen tarinan. Eräs haastateluista kertoo sähköpostiin lähettämistään kamerapuhelinkuvista:

T: ”Ootko sä tosta lähettänyt niitä sähköpostiin, muiden sähköpostiin?”

H: ”Joo, oon kerran, et oltiin just yhen mun koulukaverin tyttöystävälle lähetin siitä mun kaverista kuvan. Tai sellasen sarjakuvan, et eka yhdessä luettiin tenttiin. Sitten otin kirjasta, tai siis kirjoista, ja sitten tentin jälkeen tuuletuskuvan. Laitettiin ne sarjaksi, tai siis monta kuvaa. ja lähetin.”

T: ”Montako kuvaa siinä oli?”

H: ”Kolme, kolme siihen mahtuu jos ottaa sen tarkempilaatuisen. 100 kilotavua tulee sitten täyteen.”

T: ”Laitoitko siihen tekstiä vai riittikö pelkät kuvat?”

H: ”Kyllä me siihen laitettiin jotain et, ekan kuvan alle, ahkeraa opiskelua ja viimeisen alle jotain, en nyt muista, mutta jotain sellasta heittoa siihen.”

Seuraava kuvasarja pienimuotoisine kuvina selittävine teksteineen valaisee hyvin kuvallisen viestinnän tehoa. Pääpaino viestissä on tässä, kuten edellisessäkin toisenesimerkissä, kuvissa. Teksti on tukemassa kuvia.

Kuvat 5–6

Esimerkki haastatellun sähköpostitse lähettämästä narratiivisesta kuvasarjasta. Kuvien selitetekstit ovat alkuperäiset.

”Alkutilanne rinteestä.”

”Siitä seurauksena sairaalassa.”

”Lauta vaihtui keppeihin.”

Kuvasarjan kertomus ja sanoma on selkeä. Jalan joutuminen pakettiin lumilautailun seurauksena olisi varmasti välittynyt ilman selittäviä tekstejäkin. Pelkät kuvat jättäisivät sanoman kuitenkin etäiseksi, kylmäksikin. Viestin kirjallinen osuus, lyhytkin, tukee lähettäjän persoonallisuuden, ja tunnelmien välittymistä kuvasarjassa. Kuvan ja tekstin interaktion kautta viestistä tulee lämpimämpi. Kertojan ääni ja läsnäolo välittyy viestin tekstin avulla.

Tulkitsemalla kuvasarjaa hieman pidemmälle, voi viestistä aistia myös sosiaalisen statuksen ja oman identiteetin voimistamisen keinoja. Kokonaisuus kertoo lähettäjän dynaamisesta elämäntavasta ja –asenteesta. Jalka murtui lautaillessa, mutta kepeillä jatketaan eteenpäin.

Edellistä esimerkkiä vastaavaa oman aseman, tyylin ja identiteetin korostamista oli aistittavissa useimmissa muissakin haastatteluissa esille nousseissa sähköpostitse lähetetyissä kamerapuhelinkuvissa. Matkat, kuvat yleellisistä hetkistä, näyttävistä aktiviteeteista ja hankinnoista olivat hyvin yleisiä sähköpostitse lähetettyjen kuvien aiheita.

Käytettäessä sähköpostia kamerapuhelinkuvien välittämiseen laajenee toisinaan viestin vastaanottajien määrä verrattuna tilanteeseen, jossa kuva lähetetään suoraan tietyn ystävän värinäytölliseen puhelimeen. Tällöin viestin sisältö ei ole yhtä tarkasti kohdennettu ja suunniteltu tiettyä vastaanottajaa varten. Kun ottaa huomioon vielä sähköpostin lukemiseen tyypillisesti liittyvän pienen viiveen, joka tekee sähköpostiviestistä käytännössä ei-realiaikaisen viestin, ja mahdollisuuden lähettää kuvia kerralla enemmän, kuin mitä yksittäiseen MMS-viestiin pystyy sisällyttämään, muistuttaa tilanne helposti enemmän sähköpostiin lähetettyjä albumikuvia eikä niinkään suoranaista sähköpostiin lähetettävää kuvallista viestiä.

Kuvien välittämisen suoranaisestä viestimisestä poikkeava luonne ei ole kuitenkaan sähköpostin heikkous. Sisällöltään ja käyttötavoitään sähköposti on joustava. Vastaanottajan ajankäyttöä, sopivaa viestien avaamishetkeä kunnioittava kuvia sisältävä sähköpostiviesti saattaa usein tuntua puhelimeen lähetettävää MMS-viestiä hienovaraisemmalta ja sopivammalta tavalta välittää kuvia ystäville. Puhelimeen lähetettävän kuvaviestin ja kuvia sisältävän sähköpostiviestin suhde on hyvinkin samanlainen kuin varmasti monille tuttu ja omaksuttu tekstiviestin (SMS) ja sähköpostin välinen ero.

Kamerapuhelimen tekstinsyöttöominaisuudet eivät niinkään houkuttele pitkien tekstien kirjoittamiseen.

6.2.3 Kamerapuhelinkuvien arkistointi

Kuvien arkistoinnin ja esille laittamisen välistä rajaa on mobiilien kuvien kohdalla vaikea vetää, kuvien siirtämistä puhelimesta esimerkiksi verkkosivuille voidaan pitää myös jonkin tasoisena arkistointina. Varsinaista kamerapuhelinkuvien arkistointia ei kahta tapaustaa lukuun ottamatta noussut esille. Kuvien arkistointitapa tietokoneen kovalevylle tapahtuman tai teeman mukaisesti nimettyihin kansioihin oli hyvin pitkälti sama, jota kyseiset haastatellut käyttivät digikamerakuviensa arkistoinnissa ja järjestelemisessä. Yksi yhdistävä tekijä kamerapuhelinkuviaan talteen siirtäneillä haastatelluilla oli: Molemmilla oli käytössään Nokia 6600 –kamerapuhelin, jonka kuvanlaatu on huomattavasti parempi, kuin muilla haastatelluilla käytössä olleissa kamerapuhelimissa. Näyttäisi siis siltä, että kuvanlaadulla on — hyvin ymmärrettävästi — vaikutuksensa kamerapuhelinkuvien arvostukseen ja vaivannäköön, joka kuvien säilyttämiseksi nähdään.

Haastatteluissa nousi kuitenkin kautta linjan esille enemmän tai vähemmän vähättelevä suhtautuminen kamerapuhelinkuviin. Kamerapuhelimia ei mielletty oikeiksi kameroiksi eikä kamerapuhelinkuvia mielletty oikeiksi valokuviksi. Ilmeisin, ja monessa haastattelussakin esille noussut kamerapuhelinkuvien arvoa laskeva tekijä oli edelläkin mainittu tämänhetkisten kamerapuhelinkuvien heikko laatu.

Vaikka heikohkoa kuvanlaatua kautta linjan korostettiin, ei kuvien tuhoamista aina koettu täysin kivuttomaksi. Osa haastatelluista kertoi poistavansa pitkin hampain kuvia sitä mukaa, kun puhelimen hyvin rajallinen muisti alkaa täyttyä. Useimmiten ensimmäisenä poistetuiksi joutuivat vanhimmat tai muuten epäolennaisemmiksi koetut kuvat. Jotkin onnistuneiksi tai olennaisiksi koetut vanhat kuvat saattoivat kuitenkin säilyä puhelimessa pitkiäkin aikoja.

Digitaalisessa formaatissa olevien kuvien säilymiseen pitkiä aikoja suhtauduttiin kokonaisuudessaan hyvin skeptisesti, mikä lieneekin perusteltua: Osa kuvista pyyhittiin tietoisesti jo kamerapuhelimesta, kotitietokoneen kovalevylle siirretyt kuvat ovat vaarassa tuhoutua esimerkiksi tietokoneen kiintolevyn rikkoutuessa, eivätkä CD-rom-levykkeetkään

välttämättä kestä kymmenien vuosien säilytystä. Myös kuvien tiedostomuodot voivat vuosien saatossa muuttua.

Moni haastatelluista kertoikin ottavansa filmikameralla kuvia silloin, kun haluaa kuvien oikeasti säilyvän. Konkreettisessa, fyysisessä muodossa olevien valokuvien ja negatiivien tallessa pysymiseen ja säilymiseen pitkiä aikoja, jopa vuosikymmeniä, luotettiin.

6.2.4 Kuvien siirtäminen talteen verkkosivuille

Muutama haastatelluista oli siirtänyt kamerapuhelimestaan kuvia verkkosivuille muiden nähtäväksi. Perinteisessäkin valokuvauksessa tyypilliset matkakuvat osoittautuivat yleiseksi aiheeksi ja innoittajaksi kuvien siirtämiseksi Internet-pohjaiseen palveluun. Haastatelluista kaksi oli aloittanut kuvien siirtämisen verkkosivuille juuri ulkomaanmatkan innoittamana.

Kuvien siirtäminen nähtäväksi verkkoon jo matkan aikana koettiin mielekkääksi, koska tällöin ystävät, jotka tiesivät matkasta, saattoivat seurata matkan edistymistä päivittäin verkkosivuille siirrettyjen kuvien ja kommenttien avulla. Sivusta, jonne kuvat siirrettiin, kerrottiin jo ennen matkaa tai sen alussa. Muita yhteyksiä ystäviin ei matkan aikana välttämättä pidetty.

Eräs haastatelluista oli lähettänyt kamerapuhelinkuvia erityisen kuviensirto-ohjelman avulla verkkosivuille. Internet-palvelun kanssa yhteen toimivan sovelluksen avulla hän saattoi siirtää kamerapuhelimestaan kerralla useita kuvia verkkoon. Haastatellun mukaan kuvia saatettiin siirtää puhelimesta verkkopalvelimelle jo päivän aikana tai illalla hotellihuoneeseen päästyä. Päivittäin kuvia välitettiin ystävien nähtäväksi jopa kymmeniä ja matkan kestäessä kuvia verkkosivuille kertyi jopa satoja. Eräs haastatelluista oli siirtänyt matkakuviaan ns. blog-sivuille, joille eri käyttäjät voivat siirtää kerralla yksittäisiä kuvia esimerkiksi MMS-viestien avulla.

Kuten tutkielmani teoriaosuudessa nousi esille, on erilaisten statussymbolien kuvaaminen ja näyttäminen ystäville yksi valokuvaukselle tyypillisistä ilmiöistä. Esiin noussut kuvien jakaminen korostuneesti nimenomaan ulkomaanmatkojen aikana viittaa vahvasti siihen, ettei valokuvauksen motiivit tässä mielessä ole muuttumassa, valokuva on edelleenkin myös

statuksen vahvistamisen väline — vain yksi haastatelluista kertoi siirtäneensä arkea dokumentoineita kuvia verkkoon ystäviensä nähtäväksi.

Edellä mainittu arkisiakin kuviaan verkkoon siirtänyt nuori mies piti tiiviiseen ystäväpiiriinsä päivittäin yhteyksiä sähköisesti. Kymmenhenkinen ystäväpiiri, johon kuului myös muutama nainen, oli perustanut itselleen sähköisen Internet-pohjaisen keskustelunalueen. Alue koostui jokaisen jäsenen omasta osiosta, jossa kaveripiirin jäsenet kertoivat tekemisistään myös verkkosivuille siirtämiensä valokuvien avulla, ja kaikille yhteisestä keskustelunalueesta.

Keskustelu verkossa oli vilkasta. Ulkopuolisilta suljetussa sähköisessä yhteisössä saatettiin laukoa mielipiteitä, joita laajemmalle yleisölle avoimessa foorumissa ei olisi haluttu tai kehdattu tuoda julki. Yhteisö viesti keskenään sähköisellä keskustelupalstalla, jolle lähetetyt viestit olivat aina kaikkien kaveripiirin jäsenien nähtävillä. Sähköpostiviestejä ryhmän kesken ei haastatellun mukaan juurikaan lähetetty. Haastateltu totesikin keskustelun olevan sähköisen foorumin ylläpitävä voima, ”kuvat on plussaa, mutta keskustelu on pääasia”.

Esille noussut ystävien kesken kiinteässä sähköisessä yhteisössä ylläpidetty vuorovaikutus olisi ollut erittäin mielenkiintoinen aihe laajempaankin perehtymiseen, mihin oman tutkielmani puitteissa ei ollut mahdollisuuksia. Ainekset erittäin mielenkiintoiselle erilliselle tapaustutkimukselle olisivat olleet kuitenkin kasassa.

6.2.5 Vaikeuksia kuvien lähettämässä ja jakamisessa

Kuvien jakaminen puhelimesta eteenpäin osoittautui osalle haastatelluista liian vaikeaksi tai liian paljon asiaan perehtymistä vaativaksi, jotta kuvien lähettäminen opeteltaisiin. Motivaatiota opetteluun heikensi myös se, ettei haastateltujen omalla ystäväpiirillä vielä useinkaan ole kuin muutama kuvien vastaanotto-ominaisuuksilla varustettu puhelin.

Kaksi haastatelluista kertoi, ettei ole vielä siirtänyt kuvia missään muodossa pois puhelimestaan, toinen heistä kertoi kyllä nähneensä, miten hänen ystävänsä lähettivät bluetooth-yhteydellä kuvia hänen puhelimestaan toiseen puhelimeen.

”...silloin molemmissa puhelimissa pitää olla samat asetukset, se tekee siitä liian vaikeaa minulle”

Kuvaviestinnän hankaluuksia kuvaa hyvin matkapuhelinvalmistajalla itse työskentelevän diplomi-insinöörin kuvaus ongelmista MMS-viestien lähettämisessä:

H: ”No se loppu jo ennen kuin se matka loppu, tää oli ulkomailla niin, yhtäkkiä se niinku se MMS-palvelu ei suostunut toimimaan. Me yritettiin, meitä oli niinku, oltiin kaikki insinöörejä, ja siltikään ei keksitty mikä oli vikana. Katottiin kaikennäkösiä asetuksia ja kaiken piti toimia ihan jees, mutta ei menny vaan kuvaa läpi, toinen kuva, ei sekään menny.”

T: ”Oliko se siellä matkalla?”

H: ”Joo, matkalla, sillain niinku säädettiin sitä, tietenkin joo, koska se tota se loppu niinku vähän ennen aikaan se kuvien ottaminen, se oli sitten niin tyhmä, vasta pari kolme viikkoa matkalta palaamisen jälkeen selvisi, se operaattori oli rajoittanut MMS:n koon 50 kilobyteen, ja mulla oli jotain 51 tai 52 kilobytee ne kuvat, ei niinku voinu tietää tollasta. Ei tullu mieleenkään kokeilla jotain pienempiresoluutioista, luultiin vaan että jotkut serverit on alhaalla, ne MMS-serverit, se oli kohtuullisen uus juttu, mut tota niin, ei sitä ollut kuitenkaan sitten. Siin kyl niinku odottaa, että kypsähtää jos homma ei toimi, koska sitten menettää sen uskon siihen yrittämiseen.”

Monissa haastatteluissa tuli esille myös tilanne, jossa kamerapuhelinkuva oli yritetty lähettää MMS-kuvaviestinä teknisten ominaisuuksiensa puolesta MMS-viestejä vastaanottamaan kykenevään matkapuhelimeen. Viesti ei kuitenkaan ollut mennyt perille, koska vastaanottajan MMS-asetukset eivät olleet kunnossa. Lähettäjän kannalta ei siis riitä, että hän tietää ystävänsä puhelinnumeron, matkapuhelinmallin ja sen ominaisuudet. Viesti ei välity, jos vastaanottajan puhelimen asetukset eivät ole kunnossa.

Vaikka sitä, ettei kamerapuhelimesta joissain tapauksissa oltu lähetetty lainkaan kuvia perusteltiin asetusten määrittämisen vaikeudella, on motivaation puute kuvien lähettämiseen luultavasti todellisempi vaikutin. Kuvien lähettämiseen vaadittavien asetusten määrittäminen ei ole niin hankalaa tai vaivalloista, etteikö lähes jokainen kamerapuhelimen käyttäjä tehtävästä halutessaan selviäisi — asetukset voi hakea tekstiviestitse, ne voi pyytää lähettämään puhelimeen operaattorin asiakaspalvelunumerosta tai tarvittaessa apua voi hakea operaattorin palvelupisteestä tai vaikkapa matkapuhelimia myyvistä liikkeistä. Haastatteleman 19-vuotias

abiturientti totesi menettäneen puhelimen kuvaviestiasetukset puhelimen huollon yhteydessä puoli vuotta aiemmin, minkä jälkeen hän ei ollut kuvia puhelimestaan viestitse lähettänyt.

6.3 Keille kuvia näytettiin ja jaettiin?

Lähipiiri näyttäisi säilyttävän asemansa kuvien jakamisen kohteena, vaikka tekniikka mahdollistaisikin valokuviiin liittyvän sosiaalisen piirin huomattavankin laajentamisen helposti. Kyse ei lienekään tekniikasta vaan inhimillisistä tarpeista. Kuvien jakamista lähipiirin ulkopuolisille ei koeta mielekkääksi. Joukko, jolle kamerapuhelinkuvia näytetään tai välitetään, näyttäisi saamieni tulosten valossa kuitenkin aavistuksen verran suuremmalta verrattuna joukkoon verrattain läheisiä ihmisiä, jolle perinteisiä valokuvia tavanomaisesti näytetään. Selittävä tekijä joukon kasvamiselle lienee se tosiasia, että kamerapuhelin on käyttäjällään käytännössä aina mukana. Usein kuvia näytettiinkin nimen omaan kamerapuhelimen omalta näytöltä.

Kun kuva on jaettu avoimesti kaikille Internetin käyttäjille esimerkiksi omalla kotisivulla, ei sitä toisaalta ole osoitettu suoranaisesti kenellekään. Haastatellut tuntuivat tiedostavan hyvin Internetin tuomat mahdollisuudet ja vaarat, mitkä onkin varmasti sisäistetty ja ymmärretty jo aiemmin digikuvien verkkokäytön myötä. Henkilökohtaisia, mahdollisesti arkaluontoisia kuvia ei haluta päästää holtittomasti leviämään.

6.4 Kamerapuhelinkuvien elinkaari

Kamerapuhelinkuva on ainakin toistaiseksi pitkälti tuoretuote; mobiili kuva on parhaimmillaan tuoreena ja se vanhenee nopeasti. Eräskin haastatelluista kertoi poistaneensa kamerapuhelimestaan omien sanojensa mukaan joitain ”*tosi vanhoja*” kuvia. Haastatteluhetkellä hänellä oli ollut kamerapuhelin käytössä reilut kolme kuukautta, ja mainitut ”*tosi vanhat*” kuvat osoittautuivat muutaman kuukauden ikäisiksi. Kynnys kamerapuhelinkuvan tuhoamiseen on melko matala.

On kuitenkin huomattavaa, että muutama haastatelluista oli siirtänyt käytännössä kaikki onnistuneet kamerapuhelinkuvansa pois puhelimesta parempaan talteen tietokoneen

kiintolevyille. Näidenkin käyttäjien kohdalla kuvat olivat kuitenkin niin nuoria, ettei kuvilla ollut vielä merkittävää ajan mukanaan tuomaa arvoa. Kuvien säilyminen pitkäänkin edellä mainituissa tapauksissa oli kuitenkin mahdollista, tietyin varauksin jopa todennäköistä. Ajan kulumisen tuo asiaan varmasti uutta perspektiiviä. Joidenkin vuosien kuluttua käyttäjien arkistoista saattaa löytyä vanhoja kamerapuhelinkuvia, joilla on ajan mukanaan tuomaa arvoa, jolloin kamerapuhelinkuvienkin merkitys myös muistojen tallentajia paljastuu.

7 Pohdintaa

Tutkielmani teoriataustan ja tulosten valossa näyttäisi siltä, että puhuttaessa mobiiliin kuvan tulevaisuudesta puhutaan pitkälti myös yksityisen valokuvan tulevaisuudesta yleisesti. Jo muutamien vuosien kuluttua suurin osa valokuvista tultaneen ottamaan matkapuhelimeen integroidulla kameralla tai digikameralla, josta kuvat on mahdollista välittää langattomasti ja reaaliaikaisesti eteenpäin. Ei ole epäilystäkään siitä, etteikö kamerapuhelimien tekniikka ja erityisesti niiden kuvanlaatu kehittyisi jatkossa nopein harppauksin. Kamerapuhelimet tulevat ennen pitkää saavuttamaan nykyisiin digikompaktikameroihin verrattavan kuvanlaadun, joka käytännössä riittää yksityisen valokuvauksen tarpeisiin.

Mobiilin valokuvan on teknisesti vielä kehityttävä, jotta se voisi lunastaa sille asetetut odotukset valokuvan merkityksiä kokonaisvaltaisesti muokkaavana ilmiönä. Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, miten kamerapuhelin muuttaa valokuvauksen merkityksiä. Osa valokuvan uusista käyttötavoista ja merkityksistä on jo toteutunut.

7.1 Kuvaviesti kommunikaation välineenä

Vastaanottajan puhelimeen lähetetty kuvaviesti on verrattain välitön ja voimakas tapa viestiä kamerapuhelimella. Kuvaviesti on tehokas, usein hauska ja piristävä langattoman viestinnän ja digitaalisen vuorovaikutuksen muoto. Se on välitön, värikäs ja erityinen, ei arkinen, mutta ei toisaalta liian juhlavakaan.

Kuvaviesti on hyvin yksityinen henkilökohtainen kommunikaation väline. Jo näppäilykuviin ilmiönä liittyy paljon henkilökohtaisuutta: Yksityisten, omien ja perheen valokuvien jakamiseen ja näyttämiseen liittyy pitkäaikainen tapakulttuuri, kuvia on totuttu näyttämään vain lähipiirille. Tapa on syvälle juurtunut, mikä myös oman tutkielmani haastatteluissa tuli selvästi ilmi. Haastatteluissani, jotka käsittelivät jonkin verran myös haastateltujen tottumuksia paperi- ja digikuvien jakamisessa, nousikin esille halu säilyttää kuvien jakaminen hallittuna ja vain rajatulle ystäväpiirille osoitettuna — huolimatta siitä, olivatko kuvat digitaalisia vai perinteisempiä paperikuvia. Kuvaviestin yksityisyyttä korostaa myös käytetyn

viestimisvälineen eli matkapuhelimen korostunut henkilökohtaisuus. Matkapuhelin lienee henkilökohtaisin päivittäin käyttämistämme teknisistä laitteista.

Kuvaviestin henkilökohtaiseen luonteeseen yhdistyy myös tekstiviestiin verrattava välittömyys. Kuvaviesti ei ole sähköpostin lailla huomaavainen, vastaanottajansa ajankäyttöä ja tilannetta huomioiva. Kuvaviesti, tekstiviestin tavoin, ei kysele aikaa ja tilannetta, vaan ilmestyy kimeän äänimerkin saattamana vastaanottajansa matkapuhelimeen, josta se käytännössä aina välittömästi katsotaan. Yhdistyttyinä affektiivisesti voimakkaaseen kuvalliseen viestiin, on kuvaviesti moneen tilanteeseen, lähipiirin ulkopuolisille henkilöille lähetettynä, ikään kuin liian henkilökohtainen, teatraalinen ja tungetteleva.

Kuvaviesti muovautunee siis läheisen ystävä- ja perhepiirin kommunikaatiovälineeksi. Henkilökohtaisuus kääntyy sosiaalisessa lähipiirissä viestiä voimistavaksi tekijäksi. Kuvaviesti on omimmillaan ja hausimmillaan silloin, kun vastaanottaja joutuu — ja pääsee — käyttämään omaa tietämystään kuvaan liittyvistä henkilöistä, tilanteen taustoista ja tapahtumista. Parhaimmillaan kuvaviesti jättää oivaltamisen iloa vastaanottajalleen. Siltikin pelkkä kuva harvoin riittää välittämään haluttua sanomaa. Viesti toimii useimmiten parhaiten, kun kuva ja teksti tekevät yhteistyötä. Viestin sanoman pääasiallisena välittäjänä voi tällöintoimia kuva tai teksti, kumpi tahansa.

Kuten aikaisemmin tuli esille, ei kamerapuhelin kovinkaan usein näytä innoittavan vastavuoroiseen kuvaviestikeskusteluun lähipiirinkään kesken. Hauskaan tai erityiseen kuvaan vastaaminen arkisemmalla kuvalla tuntuu turhalta, ja myös viestien korkeahko hinta rajoittaa käyttöä jonkin verran.

Toisin kuin julkisen median usein vaikuttamaan pyrkivät valokuvat, yksityinen valokuvaus on perinteisesti ollut luonteeltaan joko toteavaa tai kertovaa. Valokuvia on ensisijaisesti käytetty muistojen tekemiseen ja kokemusten jakamiseen. Kuvia on otettu ja näytetty dokumentoivassa, muistoja säilyttävässä ja kertovassa mielessä. Jos valokuvia onkin käytetty sosiaalisen aseman ja identiteetin vahvistajana, on se pitkälti tapahtunut tiedostamattomasti. Jatkossakin kamerapuhelimella otetuista kuvista suuri osa uskoakseni noudattelee valokuvan perinteisiä käyttötapoja. Mobiili kuva luo kuitenkin yksityiselle valokuvaukselle käytännössä yhden täysin uuden ulottuvuuden; aktiivisesti vaikuttamaan pyrkivän yksityisen valokuvan. Hyvä

esimerkkinä vaikuttamaan pyrkivästä, valokuvan affektiivista tunteisiin vetoavaa luonnetta hyödyntävästä, viestimäisestä kamerapuhelinkuvasta on haastatellut nuoren naisen avomiehelleen lähettämä kuva surkeasta ilmeestään ”*Tuu jo kotiin*” -tekstin kanssa.

Mobiilia kuvaa viestin vastaanottajan kannalta ei tutkielmani ongelmanasettelun resurssien puitteissa ollut mahdollista syvällisesti tutkia. Näin jälkikäteen ajatellen tutkimuksen fokusta olisi ehkä kannattanut suunnata enemmän myös kuvan vastaanottamiseen.

Viestimäiset ja vaikuttamaan pyrkivät kuvat ovat uutuusarvostaan huolimatta vain pieni, lähes marginaalinen osa mobiilin valokuvan käyttötapoja. Suurin osa käytöstä näyttäisi yhä perustuvan toteavaan ja kertovaan kuvaamiseen. Muistojen vahvistajana mobiili valokuva ei ole, ainakaan vielä, päässyt näyttämään kynsiään.

7.2 Vaihtuuko valokuvan rooli muistojen vahvistajasta nykyhetken vahvistajaksi?

Mobiili valokuva näyttää tällä hetkellä elävän vahvasti nykyhetkessä. Tutkimukseni tulosten mukaan kamerapuhelinkuva tukeutuu voimakkaasti arjen ja erityisesti hetken dokumentointiin. Kamerapuhelinkuva otetaan spontaanisti ja kuva on digitaalisessa muodossaan välittömästi valmis. Kuva ikuistetusta hetkestä voidaan heti jakaa ja lähettää sähköisesti vastaanottajilleen eteenpäin. Kuvaa voidaan kommentoida tai siitä voidaan keskustella sitoutumatta paikkaan ja aikaan. Mobiiliksi muuttunut valokuva elää dynaamisesti, mutta samalla sen elinkaari on lyhentynyt. Sähäkän alkutaipaleensa jälkeen aineettomassa formaatissa oleva kuva helposti unohtuu ja katoaa bittiviidakon syövereihin.

Kamerapuhelinkuville ei ainakaan vielä mielletä samanlaista arvoa, joka perinteisille valokuville elettyjen hetkien ikuistajana annetaan. Perinteinen valokuva on saanut merkittävän osan arvostaan siitä, että valokuvan arvon mielletään ajan myötä nousevan. Vanhojen valokuvien avulla on mahdollista muistella ja eläytyä uudestaan tilanteisiin ja tapahtumiin, jotka on koettu jopa monia vuosikymmeniä sitten.

Mobiilin ja digitaalisen aineettomassa muodossa olevan valokuvan kohdalla kuvien säilymistä vuosikymmeniä taas pidetään hyvin kyseenalaisena; pyrkimyksiä kamerapuhelinkuvien

arkistointiin haastateltujen keskuudessa ei juurikaan edes esiintynyt. Ilmiötä voisi selittää haastateltujen korostaman nykyisten kamerapuhelinkuvien heikon kuvanlaadun lisäksi se, ettei kokemuksia mobiilista valokuvasta, jonka arvo olisi erityisesti noussut ajan kulumisenmyötä, vielä ole. Mobiili ja digitaalinenkin valokuva ilmiönä on tähän yksinkertaisesti liian nuori.

Mielenkiintoiseksi tilanteen tekee se, että tällä hetkellä eräänlaiseksi päiväperhoseksi mieletty digitaalinen ja mobiili valokuva näyttäisi erilaisesta luonteestaan riippumatta valtaavan alaa filmi- ja paperikuvapohjaisen valokuvauksen kustannuksella. Valokuvauksen digitalisoitumisen myötä kuvia myös otetaan paljon aikaisempaa enemmän, ja kuten sanottu, yksittäisen kuvan arvo on valokuvien määrän räjähdysmäisen lisääntymisen myötä kokenut inflaation.

Arkisten asioiden ja tapahtumien dokumentointiin liittyvän suuren kuvamäärän ajan myötä nouseva arvo tulisi huomata ja ymmärtää ennen kuin se on liian myöhäistä. Kuvia, jotka vuosien myötä epäilemättä muuttuisivat kullannarvoisiksi, tuhotaan tällä hetkellä surutta. Aineettomassa muodossa olevia kuvia ei tarvitse fyysisesti hävittää, repiä tai viedä roskien mukana pois. Sähköisen kuvan, jota fyysisesti ei ole koskaan ollutkaan, voi napin painalluksella määritellä olemattomaksi.

Jos kaikki, tai ainakin suurin osa kuvista säilytettäisiin, voisi kuvien kasvaneen määrän kuvitella entisestään kasvattavan kuvien yhteenlaskettua arvoa vuosien päästä. Yksi digitaalisessa formaatissa olevien kuvien etu — mikäli se osataan hyödyntää — on mahdollisuus hallita suuriakin kuvamääriä tehokkaasti. Digitaalisiin — myös kamerapuhelimella otetuihin — kuviin voidaan liittää suuren kuvamäärän hallintaa helpottavaa tietoa: esimerkiksi kuvassa olevien henkilöiden nimet, tietoja kuvauskohteesta, ja -paikasta, ja vaikka kuvia ei annotoitaisikaan, digitaaliset kuvat sisältävät automaattisesti ainakin tiedon kuvaushetkestä, mikä yhdistettynä kuvien selaajan mahdollisiin muistikuviin menneistä ajoista ja tapahtumista jo yksistään auttaa haluttujen kuvien löytämisessä. Tulevaisuudessa kuviin lisättäneen automaattisesti erilaista kuvaustilanteesta kertovaa metadataa nykyistä enemmän, jolloin kuvatiedosto saattaa mm. sisältää kuvaushetken paikkatiedon, ilmansuunna, johon kamera on osoittanut, lämpötilan, valotukseen liittyviä tietoja jne. Erilaisia tietoja yhdistämällä haluttujen kuvien löytäminen nopeasti suurestakin kuvamäärästä olisi siis mahdollista.

Mobiilit valokuvat ovat samalla myös digitaalisia valokuvia, joilla on omat heikkoutensa. Digitaalisiin valokuviin liittyvää abstraktiutta ei voi unohtaa. Digitaalisessa muodossa olevalta valokuvalta puuttuu vanhojen valokuvien affektiiviseen vaikuttavuuteen liittyvä keskeinen tekijä; kuvan fyysinen olemassaolo. Mobiili tai muu digitaalisessa formaatissa oleva valokuva ei ehkä lunasta paikkaansa katoavan menneisyyden vahvistajana — muistojen säilyttäjänä. Fyysisessä muodossa olevat, paperille vedostetut tai tulostetut valokuvat koetaan oikeammiksi ja todellisemmiksi. Sillä, onko kuvan originaali tallessa negatiivina vai huolellisesti ja hallitusti digitaalisesti tallennettuna, ei välttämättä ole merkitystä.

7.3 Perhevalokuvauksesta yksilökeskeiseen valokuvaukseen

Valokuvaus on perinteisesti ollut hyvin perhekeskeistä. Valokuvilla on todistettu ja korostettu perheen yhteenkuuluvuutta. Perhe onkin usein myös toimintu kuvien jakamisen ensisijaisena yksikkönä — samoin perhe on saattanut toimia myös kuvien ottamisen pienimpänä yksikkönä. Kamera ei useinkaan ole ollut henkilökohtainen väline, vaan perheen tai pariskunnan tai vaikkapa lasten yhteinen. Eri perheenjäsenet ovat saattaneet ottaa yhteisiä ja omia kuviaan samalle filmirullalle tilanteissa, joissa kaikki perheen jäsenet ovat läsnä. Samalle filmirullalle on voitu ottaa myös kuvia perheenjäsenten omista aktiviteeteista, harrastuksesta ja ystäväpiiristä.

Kamerapuhelin rikkoo edellä kuvatun asetelman. Kamera on sidottu välineeseen, joka on lähes aina käyttäjän oma ja täysin henkilökohtainen. Kuvaaminen ei olekaan enää suoranaisesti perheen yhteistä, vaan jokainen kamerapuhelimellaan arkielämäänsä ikuistava perheenjäsen luo oman identiteettinsä mukaista kuvallista dokumentaatiota omasta identiteetistään, sosiaalisesta piiristään, itselleen tärkeäksi kokemistaan asioista ja tapahtumista. Osa ympäröivästä sosiaalisesta verkostosta ja identiteetistä on perheenjäsenille yhteistä, mutta jokaisella perheenjäsenellä on uniikki oma kuvallinen pääomansa. Kuvilla, joihin muilla perheenjäsenillä ei välttämättä ole pääsyä, vahvistetaan ja todennetaan omaa identiteettiä ja sosiaalista verkostoa.

Matkapuhelimet ovat korostaneet nuorten itsenäisyyttä. Henkilökohtaiset puhelinnumerot, puhelut ja tekstiviestit ovat irroittaneet nuorten sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä vanhempien kontrollista. Valokuvien ja kuvaamisen muuttuminen perhekeskeisestä yksilölähtöiseen

vahvistaa ilmiötä jatkossa. Kamerapuhelin, kuten matkapuhelimet yleensäkin, on osa nuoren omaa henkilökohtaista aluetta. Matkapuhelimeen kiteytyy paljon vapautta: Matkapuhelin on nuoren henkilökohtainen, aina mukana kulkeva yhteydenpitoväline omaan ystäväpiiriin ja perheen ulkopuoliseen maailmaan. Paradoksaalisesti matkapuhelin on myös väline, jonka vanhemmat hankkivat lapselleen pitääkseen nuoren tavoitettavissaan ja pystyäkseen kontrolloimaan hänen liikkumistaan.

7.3.1 Kuvien jakamisen uudet tavat

Kuten sanottua, digitaalisten valokuvien jakaminen on helppoa. Toisaalta valokuvan luonteelle on ominaista henkilökohtaisuus ja kuvien näyttäminen pienen lähipiirin kesken. Vaikka valokuvaukseen liittyvä sosiaalinen piiri onkin pieni, on kuvien kautta tapahtuva interaktio muistojen säilyttämisen lisäksi valokuvauksen merkittävimpiä vaikuttajia ja innoittajia. Viestimäisellä valokuvalla on paikkansa, mutta uskoakseni valokuvien kokonaisvaltaisempi jakaminen ystäväpiirin kesken tulee muuttamaan valokuvausta ilmiönä kuvallisia viestejä enemmän.

Ryhmällisyys voi olla yksi valokuvausta ja kuvien merkitystä tulevaisuudessa muuttava nimittäjä, koskien sekä kuvien jakamista, että kuviaen ottamista. Samassa tilaisuudessa otettujen digitaalisten valokuvien jakaminen ristiin tilanteessa mukana olleiden henkilöiden kesken on varmasti monille jo nyt tuttua: Yhdessä koetun matkan, juhlan tai tapahtuman jälkeen omat digikuvat tai ainakin parhaiksi koetut otokset saatetaan lähettää sähköisesti muille tilanteessa läsnä olleille ystäville.

Kuvat muuttuvat luonnettaan enemmän yhteiseksi sähköiseksi muisto-omaisuudeksi, samalla kuvien ottajan henkilöllisyys saattaa hämärtyä, ja menettää merkitystään. Mobiilin valokuvan myötä kuvien ryhmällinen ottaminen ja jakaminen voi luontevasti tapahtua täysin ajasta, paikasta ja tilanteesta riippumatta.

7.4 Täytyykö valokuvan olla käsin kosketeltava?

Kämmenelle mahtuvan kamerapuhelimen kautta on mahdollista ylläpitää sosiaalisia suhteita reaaliaikaisesti ympäri maailmaa. Kamerapuhelin toimii aina mukana kulkevana rajapintana

digitaalisen vuorovaikutuksen avaruuteen. Mobiili multimedialaite välittää viestin, äänen ja kuvajaisen.

Digitaalista kuvaa vaivaavaa tiettyä hengettömyyttä, kliinisyttä ja abstraktiutta ei valokuvan tulevaisuutta hahmotettaessa voi unohtaa. On mahdollista, ja omasta mielestäni myös toivottavaa etteivät digitaalisessa muodossa olevat valokuvat täysin syrjäytä materiaalisessa muodossa olevia valokuvia. Digitaalinen valokuva on ehkä sittenkin liian etäinen ja vaikeasti käsitettävä kuvajainen, jotta se voisi korvata paperille valotetut tai tulevaisuudessa yhä useammin tulostettut kuvat muistojen, tuntemusten ja tunteiden herättäjänä.

7.5 Kamerapuhelimet ja koulumaailma

Koulumaailman kannalta kamerapuhelin on hyvän ja pahan tiedon puu, johon oikein suhtautumalla uuden tekniikan suomat mahdollisuudet voidaan valjastaa oppimisen välineeksi.

Kamerapuhelin ja mobiili valokuva on tehokas dokumentoinnin, ilmaisun ja sosiaalisen kommunikaation väline. Luokkayhteisön, kaveriporukoiden tai muiden sosiaalisten ryhmien kesken jaettu mobiili valokuva on omiaan vahvistamaan ryhmän jäsenien omaa identiteettiä. Samalla se luo ja vahvistaa ryhmän kollektiivista identiteettiä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Mobiili valokuva on tehokas, affektiivinen, aikaan ja paikkaan sitoutumaton yksityisen tai ryhmällisen vuorovaikutuksen väline, eräänlainen ryhmän positiivista ja negatiivista vuorovaikutusta osaltaan vahvistava katalyytti.

7.5.1 Onko kamerapuhelin uhka kouluyhteisössä?

Julkisessa keskustelussa kamerapuhelin on nähty lähinnä kouluyhteisöön sopimattomana laitteena, uhkatekijänä ja kiusaamisen välineenä. Lähtölaukauksena keskustelulle toimi Ruotsissa tapahtunut kamerapuhelimia hyödyntänyt koulukiusaamistapaus, jonka seurauksena linköpingläisen koulun rehtori kielsi kamerapuhelimet oppilailta. Rehtorin päätöstä on sinänsä helppo ymmärtää — kiusaamisen välineenä kamerapuhelin toki on tehokas.

Ongelmalliseksi koulukiusaamisen kannalta mobiilin ja digitaalisen valokuvan tekee välityskanava, jota kiusaamiseen mahdollisesti käytetään: Internetiin kerran leviämään

päästettyä kuvaa on äärimmäisen vaikea poistaa myöhemmin. Ilmiö on tällä hetkellä tuttu erityisesti julkisuuden henkilöille. Hakukoneilla esimerkiksi oppilaan nimellä varustettu kuva tai viesti löytyy verkosta jatkossa, kenties koko henkilön eliniän.

Mika Lahdensivu (2004) painottaa Digitoday-verkkójulkaisussa että ilman kiinnostusta ja suuntaa osoittaavaa aikuista lapsi eksyy helposti mahdollisuuksien maailmaan jo kotioloissa — puhumattakaan kaveripiiristä, jossa tyhmyys toisinaan tiivistyy. Kirjavassa mediamaisemassa koulutietään kulkevalle kamerapuhelimen haltijalle säilytetään suuri vastuu, jos pieneen mieleen oletetaan tulevan automaattisesti käsitys esimerkiksi tirkistelyn tuomittavuudesta ja sensaatiohakuisen juoruilun ikävyyksistä. Oppimisen malleja ei tarvitse etsiä lehtihyllyä kauempaa; värikkäät kannet pitävät sisällään yhtä ja toista salaista tai vähintäänkin salattua (Lahdensivu 2004.)

Ennaltaehkäisy ja pikainen tarrtuminen mahdolliseen kamerapuhelimia hyödyntävään kiusaamiseen on ensiarvoisen tärkeää. Koulujen tulisi myös valmistautua kamerapuhelimien yleistymiseen kouluissa määrittelemällä ajoissa selkeät säännöt puhelimen käytölle.

Suomalaisen koulumaailman ei kuitenkaan kannata hakea mallia suhtautumisessaan kamerapuhelimiin ainakaan Yhdysvaltojen toiminnasta maailmannäyttämöllä. Maan puolustusministeri Donald Rumsfeld kielsi toukokuussa 2004 Irakin miehitysjoukoilta kamerapuhelimet, joilla otetut kuvat vankien kidutuksista ajoivat suurvallan poliittiseen kriisiin (Raivio 2004). On naivia ajatella, että kieltämällä vääjäämättä oppilaiden arkielämässä yleistyvät kamerapuhelimet koulu ratkaisisi kuvapuhelimien luoman haasteen edukseen. Uusien, henkilökohtaistenkin viestintä- ja medialaitteiden, kuten kamerapuhelimen käyttötaito — kokonaisvaltaisessa merkityksessään — on keskeinen osa kasvavan sukupolven keskeisiä sosiaalisia taitoja. Kasvatus on osa koulutyötä, siksi hyvien käytötapojen ja rakentavan tapakulttuurin omaksumista tulee tukea myös digitaalisen vuorovaikutuksen osalta.

7.5.2 Kamerapuhelimen mahdollisuudet opetuskäytössä

Oppilaan itseilmaisuuun, vuorovaikutukseen ja tapahtumien sekä ympäristön ilmiöiden dokumentointiin soveltuva kamerapuhelin voidaan ottaa myös varsinaiseen opetus- ja oppimiskäyttöön.

Dokumentoinnin välineenä kamerapuhelin — jossa usein on myös mahdollisuus taltioida jonkin verran liikkuvaa kuvaa — soveltuu loistavasti esimerkiksi opetustilanteisiin, joissa ryhmissä toimivat oppilaat hajaantuvat suorittamaan annettua tehtävää osana pysäkkityöskentelyä. Kamerapuhelimellaan oppilaat voivat taltioida luonnon ilmiöitä, havaintojaan ympäristöstä tai vaikkapa ratkaisujana erilaisiin ongelmatehtäviin. Otetut kuvat, ja eri ryhmien keskuudessaan tekemät ratkaisut ja huomiot voitaisiin esittää ja katsoa tunnin lopussa tietokoneen näytöltä, digisovittimen avulla luokan televisiosta vai vaikkapa heijastaa dataprojektorilla kaikkien nähtäväksi.

Kamerapuhelimilla taltioidut huomiot, tehdyt ratkaisut ja suoritettavat tehtävät selostuksineen ja aiheista käytyine keskusteluineen voisi myös koostaa luokan yhteiseen sähköiseen tietovarastoon, johon kertyneeseen materiaaliin oppilaat voisivat myöhemmin palata. Kertynyt, mahdollisesti laajakin materiaali sisältäisi paljon tietoa oppilaiden osaamisesta ja suorituksista. Siksi tulisikin pohtia, miten aineiston voisi parhaiten suojata mahdollisilta väärinkäytöksiltä.

Ratkaisu jopa liikaa henkilökohtaista tietoa oppilaasta sisältävän materiaalin tuomaan ongelmaan voisi olla jokaisen oppilaan suljettu sähköinen portfolio, johon vain oppilaalla itsellään olisi oikeudet — edes opettajan pääsyä oppilaan henkilökohtaiseen digitaaliseen muistopääomaan ei tulisi pitää itsestäänselvyytenä. Valokuvat tehdyistä töistä kommentteineen voisivat osaltaan toimia oppilaan identiteetin, itsevarmuuden ja osaamisen tukemisen välineinä. Lukuvuoden ja –vuosien mittaan kertyneet kuvalliset muistot korostaisivat oppilaan kehitystä ajan myötä. Kertynyt materiaali toimisi näin osana oppilaan pitkäjänteistä itsearviointia tukien oppilaan metakognitiivisten taitojen kehitystä. Aikuisten maailmassa valokuvauksen kohteiksi valitaan omaa statusta ja asemaa korottavia kuvia — samoin myös oppilaalla tulisi oikeus karsia ja valikoida säilytettäviä kuvia ja tallenteita.

8 Loppusanat

Tutkielmani aihe toi minut, luokanopettajan opintojen äärestä ainakin joksikin aikaa digimedia-alalle loikanneen karkulaisen ihmistieteellisten kysymysten ääreen. Omaa prosessiani kuvaa hyvin se, että keväällä aihetta määriteltäessä koin vaatimukset ihmistieteellisen näkökulman tärkeydestä toisinaan aiheen kannalta väkisin päälle liimatuilta ja turhauttavina.

Vuoden aikana Pro Gradu –tutkielmastani muodostui teos ja oppimisprosessi, josta olen ylpeä. Jotta käymäni polku olisi myös lukijoiden nähtävillä, päätin työtä viimeistellessäni jättää tutkielmani johdanto-osan siihen asuun ja näkökulmaan, josta käsin tutkielmani tekemisen vajaa vuosi sitten aloitin. Mobiililaitteiden ja –palveluiden tekniikan alta penkomalla ongelmakentän todellisiksi vaikuttimiksi nousivat inhimillinen vuorovaikutus ja identiteetti. Niiden löytymisessä työni ohjaajilla oli suuri merkitys.

Tutkielmani oli mielekäs myös *MobShare*-tutkimushankkeen kannalta. Työni oli osaltaan korostamassa ihmistieteiden merkitystä myös tekniikan soveltamisessa. Poikkitieteellisen yhteistyön hedelmänä syntyi kuvien jakamiseen kehitetty *MobShare*-järjestelmä ja sen perusteista sekä toteutetuista ratkaisuista kertova julkaisu *MobShare: Controlled and Immediate Sharing of Mobile Images* (Sarvas, R, Viikari, M. Pesonen, J, Nevanlinna, H. 2004), joka esiteltiin ACM Multimedia 2004 –konferenssissa New Yorkissa lokakuussa 2004.

Lähteet

8.1 Kirjallisuus

Flyktman, R.. 2003. Digikuvaajan käsikirja. Helsinki: Edita/IT-press

Frolich, D, Kuchinsky, A, Pering, C, Don, A, Ariss, S, 2002 Requirements for Photoware, CSSW '02, New Orleans, ACM-press SIVUT 160-175!)

Hirn, S. 1972. Kameran edestä ja takaa, Suomen valokuvataiteen museon säätiö. Lahti: Eiri Oy

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2000 Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy

Kasesniemi, E.-L. & Rautiainen, P. 2001. Kännyssä piilevät sanomat. Tampere: Tampereen Yliopisto

Kopomaa, T. 2000. Kännykkäyhteiskunnan synty. Helsinki. Gaudeamus

Koskinen, L, Kurvinen, E, and Lehtonen, T, 2002, Mobile Image, Helsinki: Edita/IT-press

Kurvinen, E. Emotions in Action: a Case in Mobile visual Communication, in Proceedings of the 3rd international Design and Emotion conference 2002.

Kvale, S. 1996. InterViews – An Introduction to Qualitative Research Interviewing., Inc. Thousand Oaks, California: SAGE publications

Kwint, M, Brewart, C, Aynsley, J. (toim.) 1999. Material Memories – Design and Evocation. New York: Berg

Lahikainen A. & Pirttilä-Backman A.-M. (toim.) 1998. Sosiaalinen vuorovaikutus. Helsinki: Otava

Mäkelä, A, Giller, V, Tscheligi, M, Sefelin, R, 2000 Joking, storytelling, artsharing, expression affection: A field trial of how children and their social network communicate with digital images in leisure time. In proceedings of the SIGCHI conference of human factors in computing system. New York: ACM press. 548-555

Mäkelä, K. (toim.) 1990. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus

Raivio, J.2004. Lehti: Amerikkalaisjoukkojen komentaja todisti itse vankien kidutukset Irakissa. Helsingin Sanomat 24.5.2004 Ulkomaat A13.

Saraste, L. 1980. Valokuva – Pakenevan todellisuuden kuvajainen. Lahti: Painosilta

Sarvas, R. Viikari, M. Pesonen, J, Nevanlinna, H. MobShare: Controlled and Immediate Sharing of Mobile Images, Multimedia 2004, New York, NY, USA. ACM Press 2004.

Sontag, S. 1984. Valokuvauksesta, hämeenlinna, Karisto Oy

Ulkuniemi S. 1998. Kuvitella elämää. Perhevalokuvan lajityypin tarkastelua. Julkaisematon liseniaatintyö. Lapin Yliopisto

Wiio, O. 1994. Johdatus Viestintään, Helsinki: WSOY

8.2 Verkkolähteet

Almamedia 2004. Almamedia: sijoittajat – sanasto. Haettu 31.5. 2004 osoitteesta <http://www.almamedia.fi/sanasto>

Daisuke, Okabe. Ito, Mizuko. 2003. Camera phones changing the definition of picture-worthy. Japan Media review Online report. Haettu 30 helmikuuta 2004 osoitteesta: <http://www.ojr.org/japan/wireless/1062208524.php>

GSM world . 2000 What is General Packet Radio Service? Haettu 30. maaliskuuta 2004 osoitteesta: <http://www.gsmworld.com/technology/gprs/intro.shtml>

Lahdensivu 2004. Kamerakännykkä ja kuva todellisuudesta. Digitoday. Haettu 20 toukokuuta 2004 osoitteesta http://www.digitoday.fi/showPage.php?page_id=11&news_id=27612

Nokia tuotetuki 2003. Nokia 6610 sanasto. Haettu 7. helmikuuta 2004 osoitteesta: <http://www.nokia.com/support/tutorials/6610/finnish/glossary/7.2.2004>

Nokia lehdistötiedote 17.3.2004. Nokia 7610 terävöittää kuvaviestintää megapikselin kameralla. Haettu 17. Maaliskuuta 2004 osoitteesta: http://press.nokia.fi/PR/200403/938351_4.html

Liikenne- ja Viestintäministeriö, 2004. tiedote 22.04.2004 – Tekstiviestejä lähetettiin vuonna 2003 enemmän kuin koskaan. –Myös muut mobiilipalvelut kasvattivat vahvasti suosiotaan. Haettu 22.04.2003 osoitteesta <http://www.mintc.fi/www/>

9 Liitteet

Haastattelun perusteet ja periaatteet

Tässä tutkimuksessa selvitetään kamerapuhelinkäyttäjien valokuvaukseen liittyviä tottumuksia.

Haastattelu tehdään Helsingin Yliopiston käyttätymistieteelliseen tiedekuntaan tehtävää Pro Gradu -työtä varten. Pro Gradu -työ on osa tutkimushanketta, jossa on mukana Helsingin Yliopiston ja Teknillisen Korkeakoulun tietotekniikan tutkimuskeskus HIIT (Helsinki Institute of Information Technology) ja Futurice Oy. Pro Gradu -työ on julkinen ja lähtökohdiltaan akateeminen.

Haastatelluilta yksityishenkilöinä saatuja vastauksia käsitellään luottamuksellisesti, vastaajien henkilöllisyys pidetään vain tutkijan tiedossa, ja mikäli tutkimusraportissa nostetaan esille lainauksia haastateltujen vastauksista, tehdään se niin, ettei ulkopuolinen henkilö voi päätellä vastaajien henkilöllisyyttä asiayhteydestä. Mahdollisissa lainauksissa haastateltujen ja lainauksissa esiintyvien henkilöiden nimet muutetaan.

Mikäli jokin haastattelutilanteessa esille tullut yksittäinen kuva tai kuvasarja olisi tutkimuksen kannalta erityisen kiinnostavaa nostaa esiin tutkimusraportissa, pyydetään tähän aina erikseen kuvan oikeuksien haltijalta lupa.

Haastatteluun vastaamisesta tutkittava saa palkkioksi kolme Finnkinon vapaalippua.

Paikka ja aika:

haastateltava

Juha Pesonen
tutkija
050 545 2100
juha.pesonen@futurice.fi

Kysymykset, joihin haastatteluissa pyrittiin saamaan vastauksia.

Millaisia kameroita sinulla on ollut?

Voisitko näyttää jonkin viime aikoina ottamistasi kuvista?

Mitä sinulla oli mielessäsi ottaessasi tämän kuvan?

Kenelle olet näyttänyt tämän kuvan?

Entä nämä muut kuvat samassa pinossa?

Milloin muulloin olet ottanut kuvia? Kerro niistä

Paljonko otat kuvia vuodessa?

Keistä olet viimeksi ottanut valokuvia?

Keistä yleensä otat valokuviasi?

Mistä tilanteista olet viimeksi ottanut valokuvia?

Yleinen kuvien jakaminen ja vuorovaikutus:

Milloin olet viimeksi näyttänyt valokuvia jollekulle?

Kerro tilanteista, joissa olet näyttänyt kuviasi muille

Oletko laittanut kuvia kansioon?

Minkälaisia kuvatekstejä olet laittanut kansioon?

Olet nähnyt näin paljon vaivaa laittaaksesi kuvia kansioon. Minkä takia?

Oletko tehnyt vastaavia kuvakansioita webbiin?

Millaisia kuvia olet sinne laittanut?

Keille kaikille olet kertonut esille laittamistasi kuvista?

Oletko kertonut esille laittamistasi kuvista kaikille, jotka liittyvät kuviin tavalla tai toisella?

Oletko lähettänyt niitä kuvia, jotka laitoit webbiin, sähköpostitse joillekuille?

Jäätkö, laitettuasi esim. webbiin kuvia, odottamaan mahdollista vastausta?

Kamerapuhelin:

Voisitko näyttää viimeisimmän kuvan, jonka olet kamerapuhelimella ottanut?

Millaisessa tilanteessa tämän kuvan otit?

Oletko lähettänyt tämän kuvan jollekulle?

Mikä on viimeisin kuva, jonka olet lähettänyt?

Lähetitkö kuvan puhelimeen vai sähköpostiin?

Oliko sinulla mielessä kuvan vastaanottoja jo silloin, kun otit tämän kuvan?

Entä yleensä?

Voisitko mainita joitakin muita tyypillisiä tilanteita, joissa olet kamerapuhelinta käyttänyt?

Missä olet kuvannut?

Keitä olet kuvannut?

Onko sinulla ollut joissain tilanteissa mukana kamerapuhelimen lisäksi muita kameroita?

Millaisia kuvia kamerapuhelimella silloin otit? Entä sillä toisella kameralla?

Lähetitkö kamerapuhelimesta kuvia silloin?

Millaisia kuvia lähetit?

Kenelle lähetit kuvia?

Oletko siirtänyt kamerapuhelinkuvia talteen arkistointimielessä?

Pohdintaa lopuksi:

Miten omasta mielestäsi tapasi käyttää kamerapuhelinkuvia poikkeaa tavoitastasi käyttää filmi- ja digikameralla otettuja kuvia?